

Фонд за науку
Републике Србије

Program IDEJE

CH₄

Danijela Kirovski

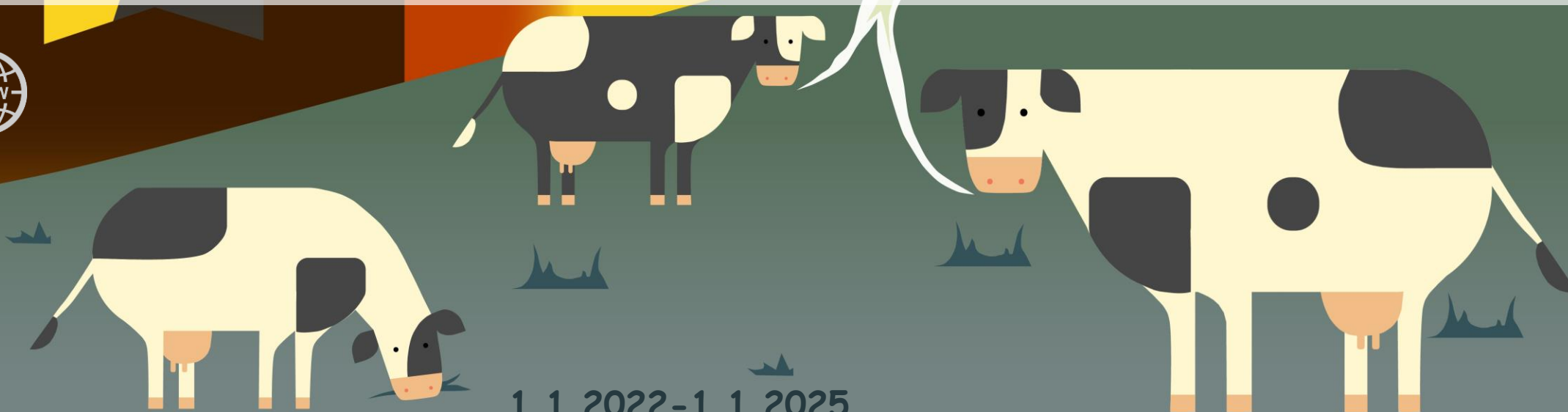
Smanjenje emisije metana sa farmi krava – rešenje za profitabilnu i ekološki prihvatljivu proizvodnju

Фонд за науку
Републике Србије
Program IDEAS

Mitigation of methane production from dairy cattle farm by nutritive modulation of cow`s metabolism

1.1.2022-1.1.2025

Naš tim je do sada istraživao:

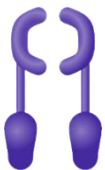
pIRS-1 Ser³⁰⁷
pAkt Ser⁴⁷³

Naše publikacije

SREBP-1

Signalni molekuli u
različitim tkivima

Biopsija

IR

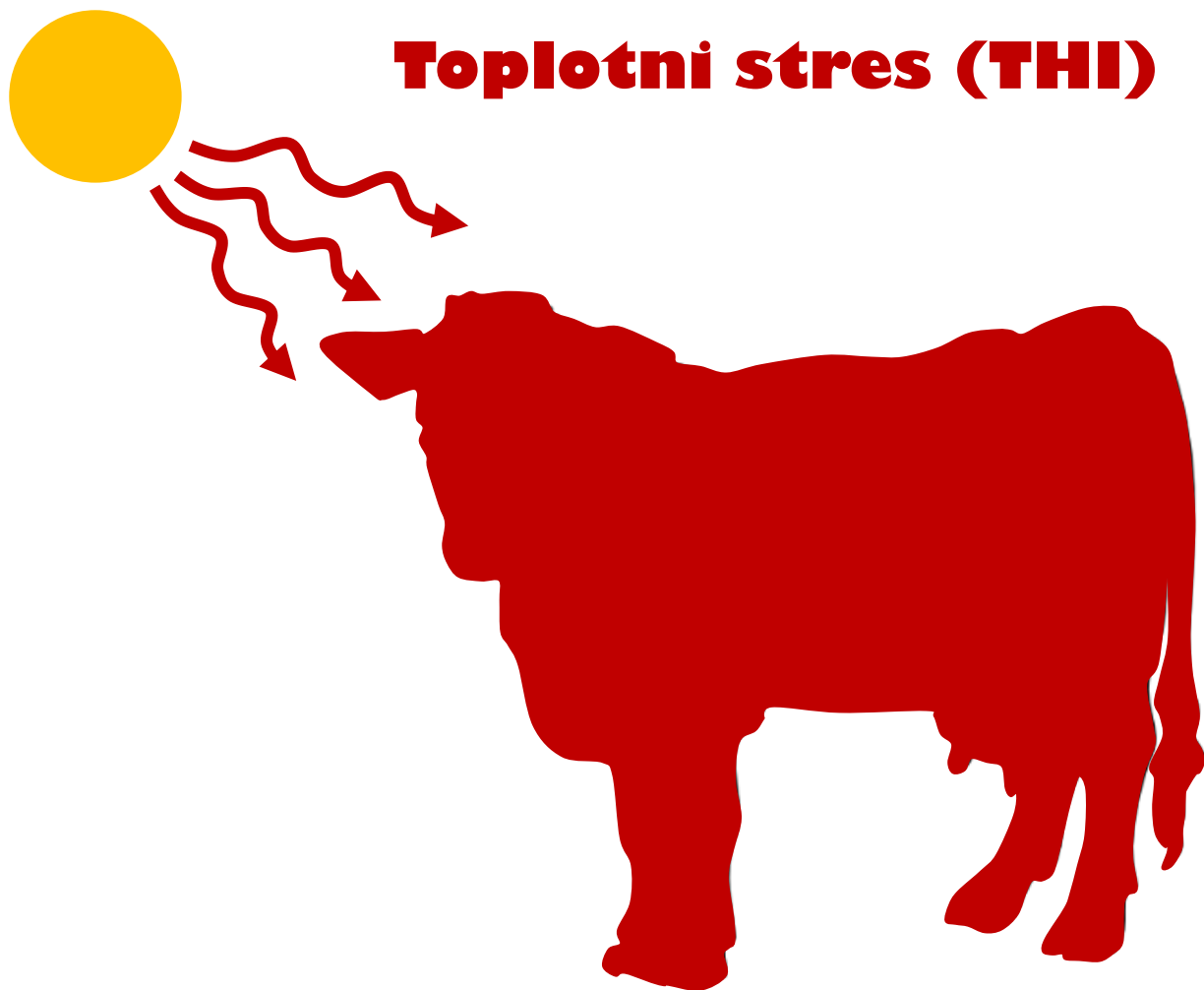
Parametri
sadržaja
buraga

Nutritivni
dodaci

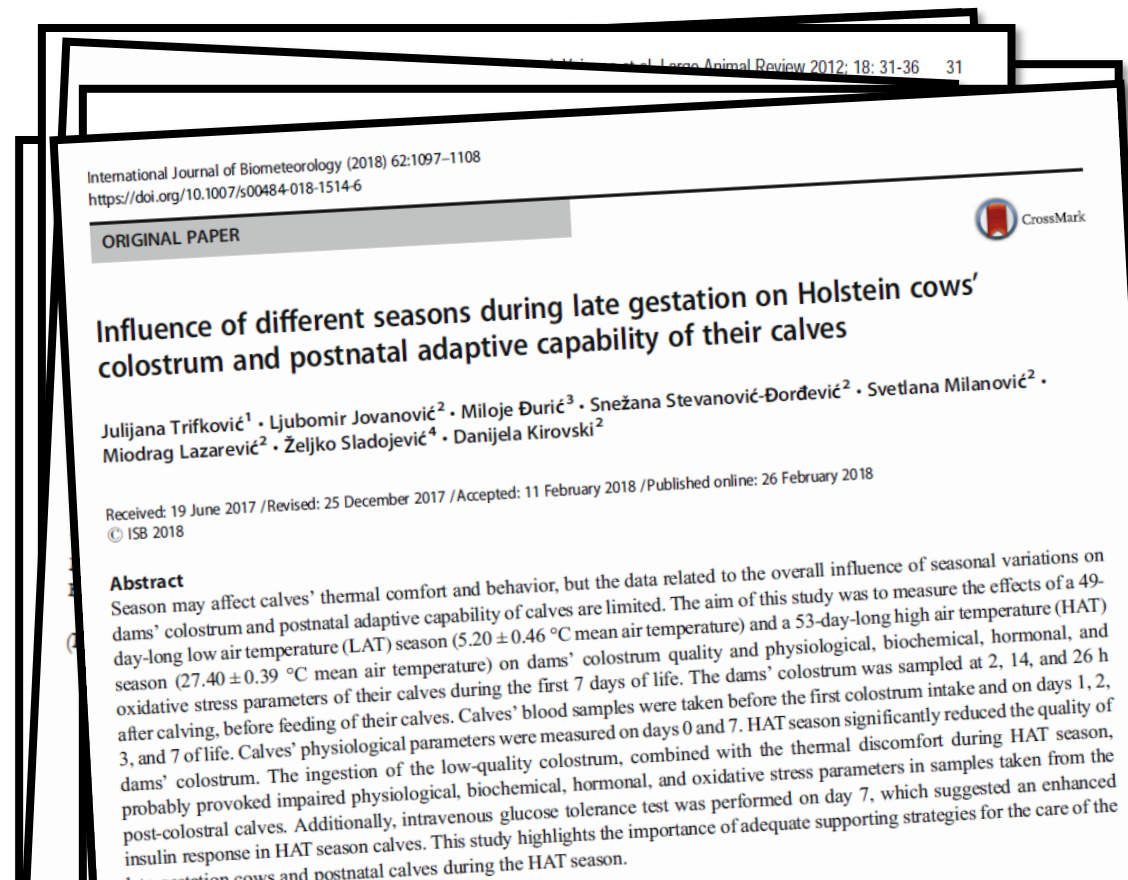

Naš tim je do sada istraživao:

Toplotni stres (THI)

Naše publikacije

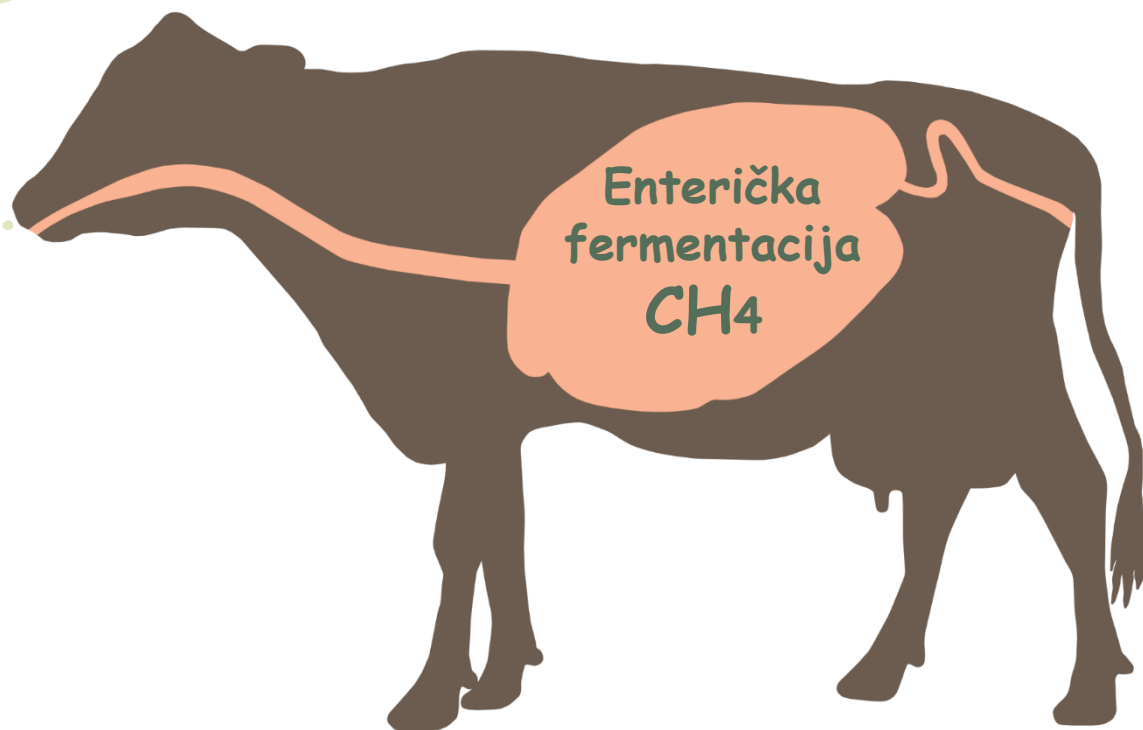

Naš tim je do sada istraživao:

Emisija enteričkog metana

CH₄

Naše publikacije

Acta Veterinaria-Beograd 2023, 73 (1), 71-86
UDK: 636.2.09:616-008.9:547.211
DOI: 10.2478/acve-2023-0006

sciendo
Research article

METHANE EMISSION AND METABOLIC STATUS IN PEAK LACTATING DAIRY COWS AND THEIR ASSESSMENT VIA METHANE CONCENTRATION PROFILE

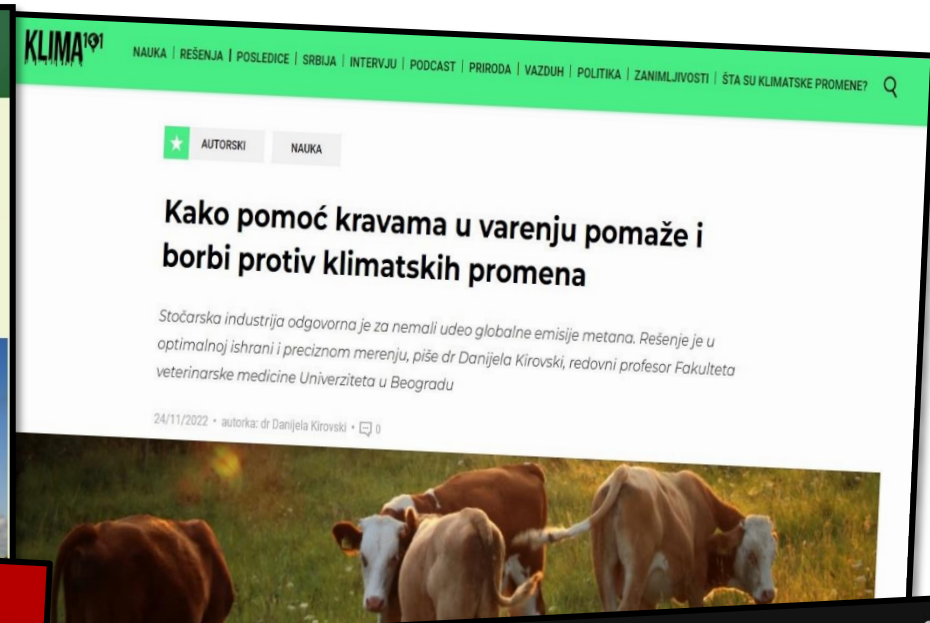
Dušan BOŠNJAKOVIĆ¹, Danijela KIROVSKI¹, Radiša PRODANOVIĆ², Ivan VUJANAC², Sveta ARSIĆ², Milica STOJKOVIĆ¹, Slavica DRAŽIĆ¹, Sreten NEDIĆ^{2*}, Ljubomir JOVANOVIĆ¹

¹University of Belgrade, Faculty of Veterinary Medicine, Department of Physiology and Biochemistry, Bul. Oslobođenja 18, Belgrade, Serbia; ²University of Belgrade, Faculty of Veterinary Medicine, Department of Ruminants and Swine Diseases, Bul. Oslobođenja 18, Belgrade, Serbia

(Received 22 October, Accepted 21 December 2022)

Ruminant husbandry contributes to global methane (CH₄) emissions and beside its negative impact on the environment, enteric CH₄ emissions cause a loss of gross energy intake in cows. The study is aimed to estimate CH₄ emission and metabolic status in dairy cows via the methane concentration profile as a tool for analyzing the CH₄ emission. The study included eighteen cows whose enteric CH₄ emission

GOSTOVANJA U MEDIJIMA

Životna sredina
vazduh, voda i zemljište u/na kome žive ljudi, životinje i biljke

Zagađenje životne sredine

unošenje zagađujućih materija u životnu sredinu koje imaju ili mogu imati štetne posledice po životnu sredinu, zdravlje ljudi i životinja

Prirodnim procesima ili ljudskom delatnošću (ANTROPOGENO)

*Gasovi staklene bašte
(Greenhouse gases - GHG)*

GLOBALNO ZAGREVANJE

Ugljen dioksid

METAN

Oksidi azota

Halokarbonati

Izvori gasova staklene bašte

Prirodni - NISU ZAGAĐIVAČI

Proizvodnja

Uklanjanje

Antropogeni - JESU ZAGAĐIVAČI

Proizvodnja

Uklanjanje

Efekat staklene bašte - Prirodni fenomen

Esencijalan za život na našoj planeti

Prosečna temperatura na Zemlji je 15°C.

Za udaljenost Zemlje od Sunca, prosečna temperatura bi trebala da bude - 18°C.

Dodatno zagrevanje

„Efekat staklene bašte“

Prirodni fenomen

Preindustrijski period

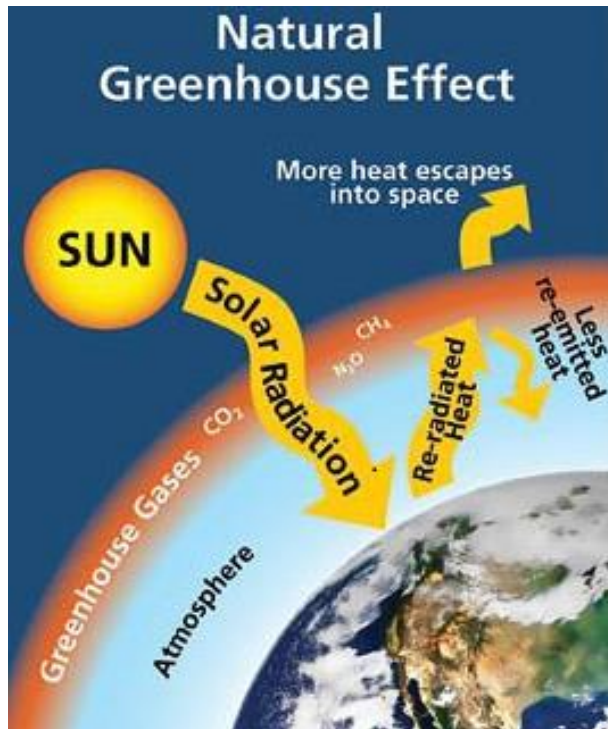
Konc. GHG je bila 200-280 ppm

„Efekat staklene bašte“

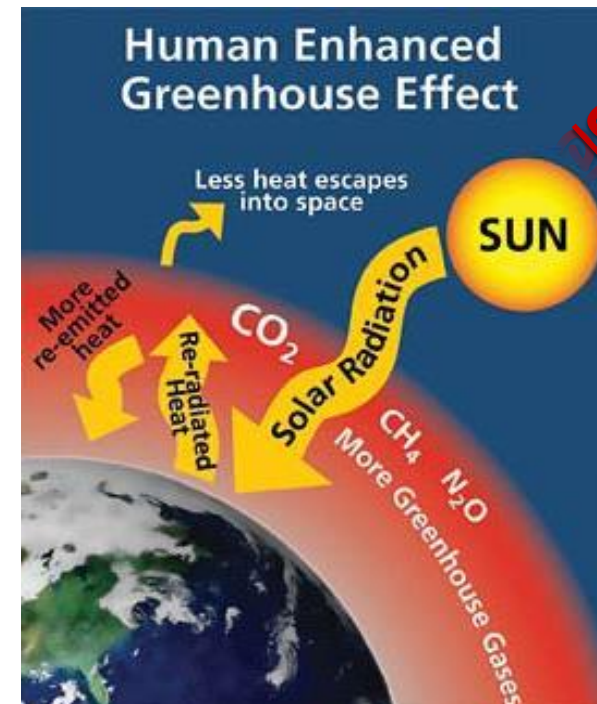
Antropogeni uticaj

Proteklih 100 godina

Konc. GHG je 2022. premašila 420 ppm
(50% više nego u preindustrijskom periodu)

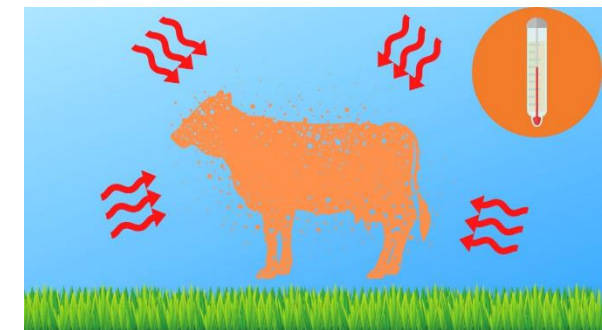
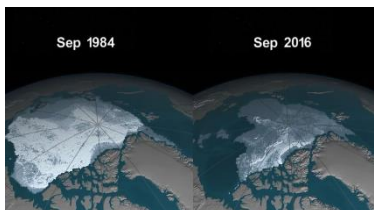
„Staklena bašta“

Uzrokuje
globalni rastom temperature
zadržavanje toplote
globalnim rastom temperature
GLOBALNO ZAGREVANJE
praćeno
Blaccslo
Islibeldalms
VAREK

INDIKATORI GLOBALNOG ZAGREVANJA

Temperatura vazduha porasla je za 0.8°C u proteklih 100 godina.

CLIMATE CHANGE CONFERENCES

Kyoto protokol (1997): industrijalizovane zemlje i privrede u tranziciji su se obavezale da će ograničiti i smanjiti emisije gasova sa efektom staklene bašte (GHG) u skladu sa dogovorenim pojedinačnim ciljevima (do prosečnog smanjenja emisije od 5% u poređenju sa nivoima iz 1990. tokom petogodišnjeg perioda 2008-2012).

Doha Amandman (2012): preuzete obaveze za period od 2013. do 2020. godine.

Konferencija UN o klimatskim promenama u Parizu (2015): Vlade su se složile oko dugoročnog cilja - sprečavanje povećanja globalne temperature iznad 2°C u odnosu na predindustrijske nivoe i njeno ograničenje na 1,5°C.

26. Konferencija UN o klimatskim promenama u Glazgovu (2020): „net zero“ emisija GHG do 2050.

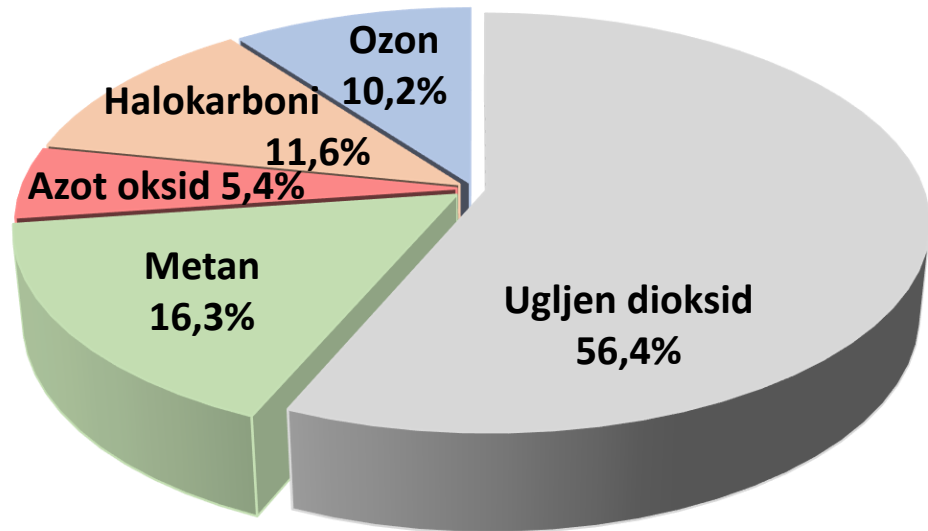

COP 26 – emisiju CH₄ smanjiti za najmanje 30 % do 2030.

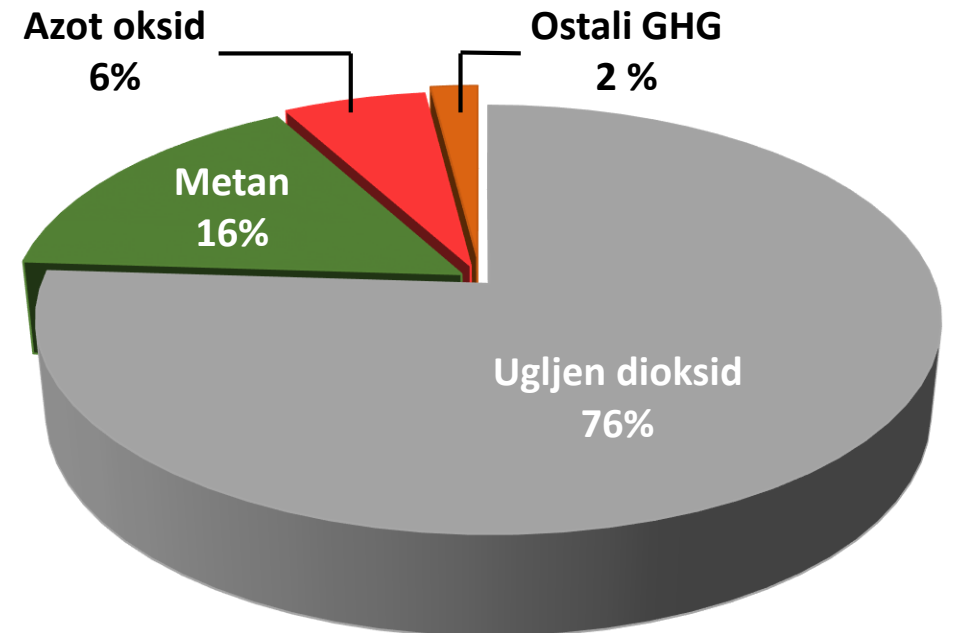
Zatupljenost GHG

Prirodni

■ Ugljen dioksid ■ Metan ■ Azot oksid ■ Halokarboni ■ Ozon

Antropogeni - nagomilavanje u atmosferi

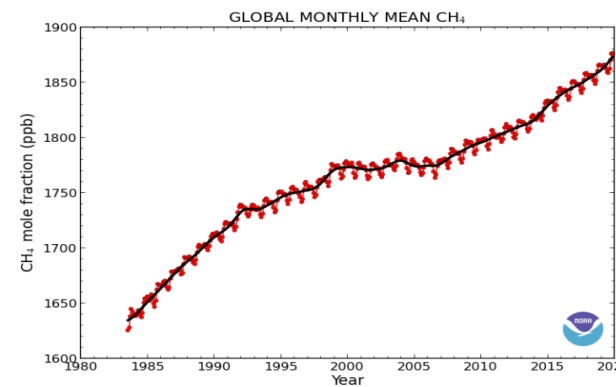
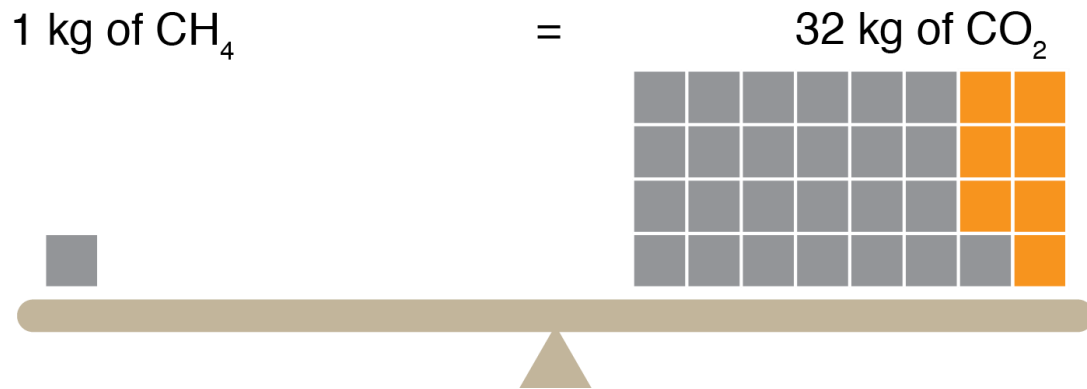

■ Ugljen dioksid ■ Metan ■ Azot oksid ■ Ostali GHG

Potencijal globalnog zagrevanja (Global Warming Potential - GWP)

Odnos toplote apsorbovane od strane jedinične mase nekog gasa u odnosu na toplotu apsorbovanu od strane jedinične mase CO_2 u toku određenog perioda (CO_2 -eq). Upravo, jedinica CO_2 -eq, definisana je kako bi se standardizovao uticaj različitih gasova staklene bašte na globalno zagrevanje i klimatske promene.

GHG	Poluživot (god)	POTENCIJAL GLOBALNOG ZAGREVANJA		
		GWP ₂₀	GWP ₁₀₀	GWP ₅₀₀
CO_2	50-200	1	1	1
CH_4	12-17	56	21	6,5
N_2O	120-150	280	310	170

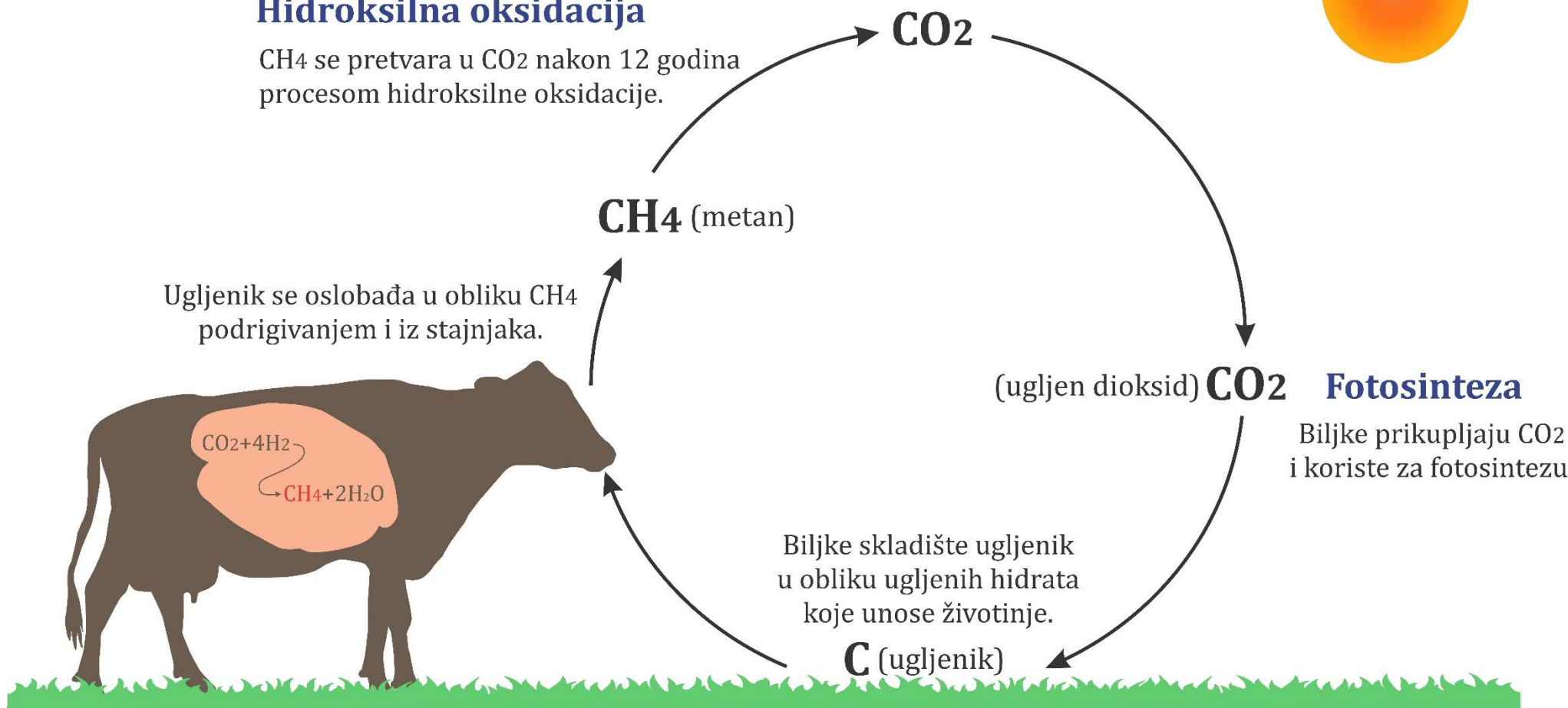
Kratkoročno zagrevanje
zemljine površine

COP 26 – emisiju CH_4 smanjiti za najmanje 30 % do 2030.

Hidroksilna oksidacija

CH₄ se pretvara u CO₂ nakon 12 godina procesom hidroksilne oksidacije.

Celuloza je najzastupljenije organsko jedinjenje na svetu (u svim travama, usevima i drveću). Njen sadržaj je posebno visok u travama na marginalnim zemljištima, gde žitarica i drugi za ljude jestivi usevi ne mogu da rastu.

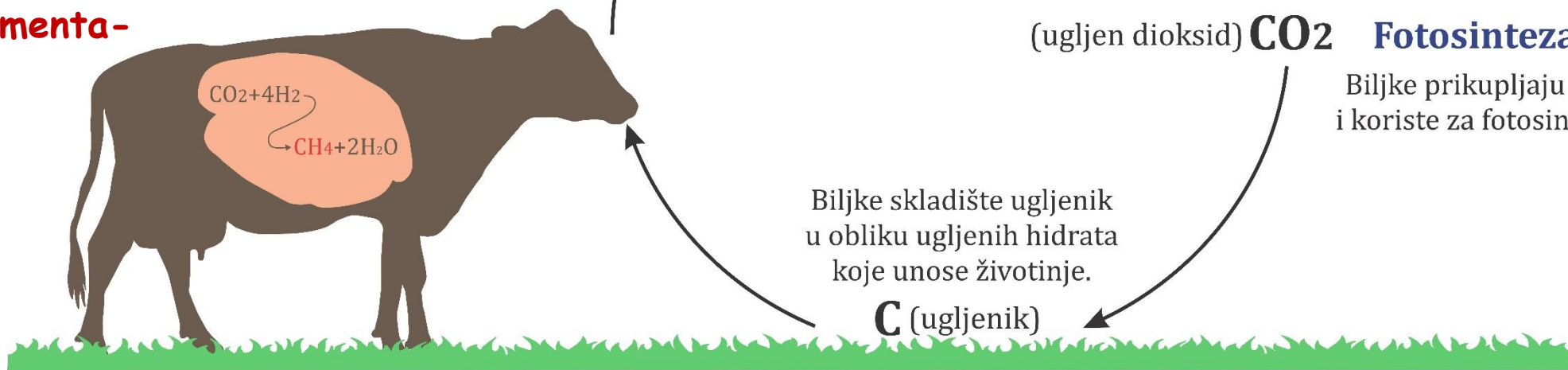
Hidroksilna oksidacija

CH₄ se pretvara u CO₂ nakon 12 godina procesom hidroksilne oksidacije.

Uzgojem preživara obezbeđuje se nutritivno vredna hrana za ljude od supstrata koji za iste nisu dostupni ili nisu iskoristljivi.

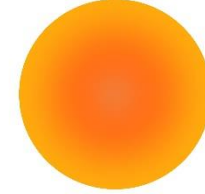
Tokom enteriče fermentacije nastaje CH₄.

Ugljenik se oslobađa u obliku CH₄ podrigivanjem i iz stajnjaka.

Dve trećine poljoprivrednih zemljišta su marginalna - prekrivena travama koje obiluju celulozom i, zbog toga, su neiskoristljiva za ljude. Međutim, preživari mogu variti celulozu.

Hidroksilna oksidacija

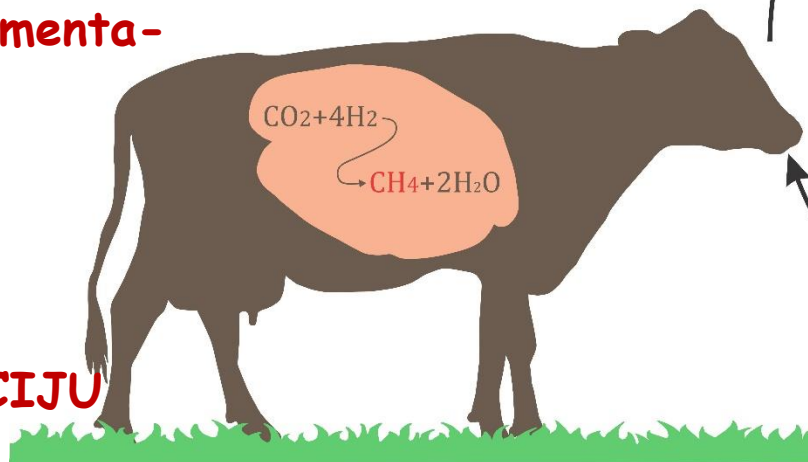
CH₄ se pretvara u CO₂ nakon 12 godina procesom hidroksilne oksidacije.

Uzgojem preživara obezbeđuje se nutritivno vredna hrana za ljude od supstrata koji za iste nisu dostupni ili nisu iskoristljivi.

Tokom enteriče fermentacije nastaje CH₄.

ESENCIJALNO ZA LJUDSKU POPULACIJU

Ugljenik se oslobađa u obliku CH₄ podrigivanjem i iz stajnjaka.

CH₄ (metan)

CO₂

(ugljen dioksid) CO₂

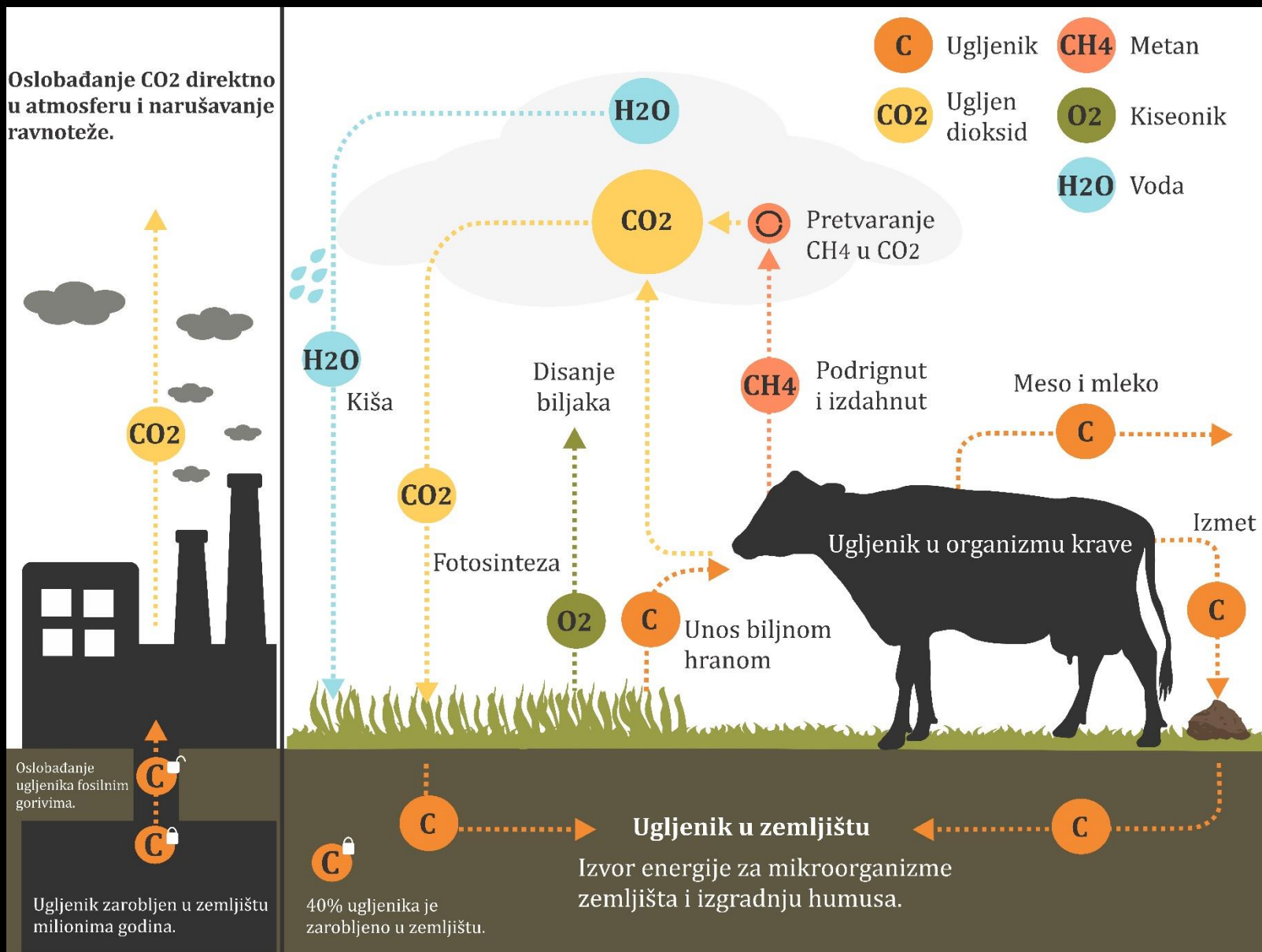
Fotosinteza

Biljke prikupljaju CO₂ i koriste za fotosintezu.

Biljke skladište ugljenik u obliku ugljenih hidrata koje unose životinje.

C (ugljenik)

Dve trećine poljoprivrednih zemljišta su marginalna - prekrivena travama koje obiluju celulozom i, zbog toga, su neiskoristljiva za ljude. Međutim, preživari mogu variti celulozu.

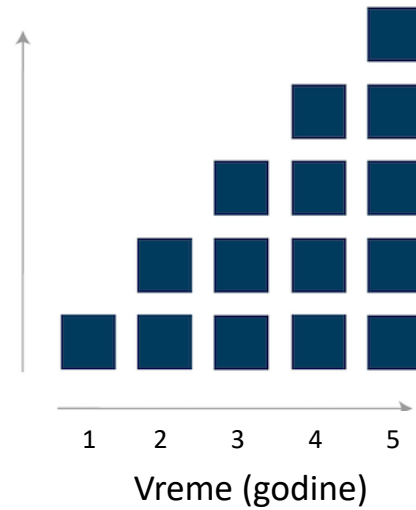
Biogeni ugljenik, koji oslobađaju krave u obliku metana, predstavlja deo prirodnog ciklusa kruženja ugljenika. Sa druge strane, ugljenik koji potiče iz fosilnih goriva ima jednosmeran put, koji počinje oslobađanjem iz zemljišta i završava se akumulacijom u vazduhu (atmosfera).

■ = Puls CO₂

Skladišni gas

Ugljen dioksid
(CO₂)

Atmosferske
koncentracije

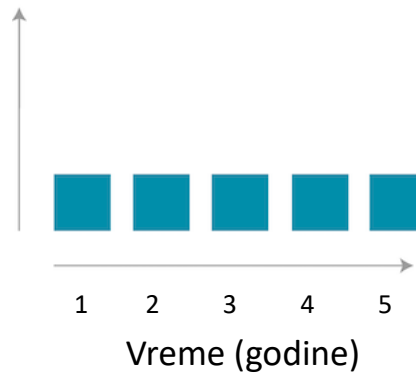
Skladišni gasovi se akumuliraju vremenom jer ostaju u životnoj sredini.

■ = Puls CH₄

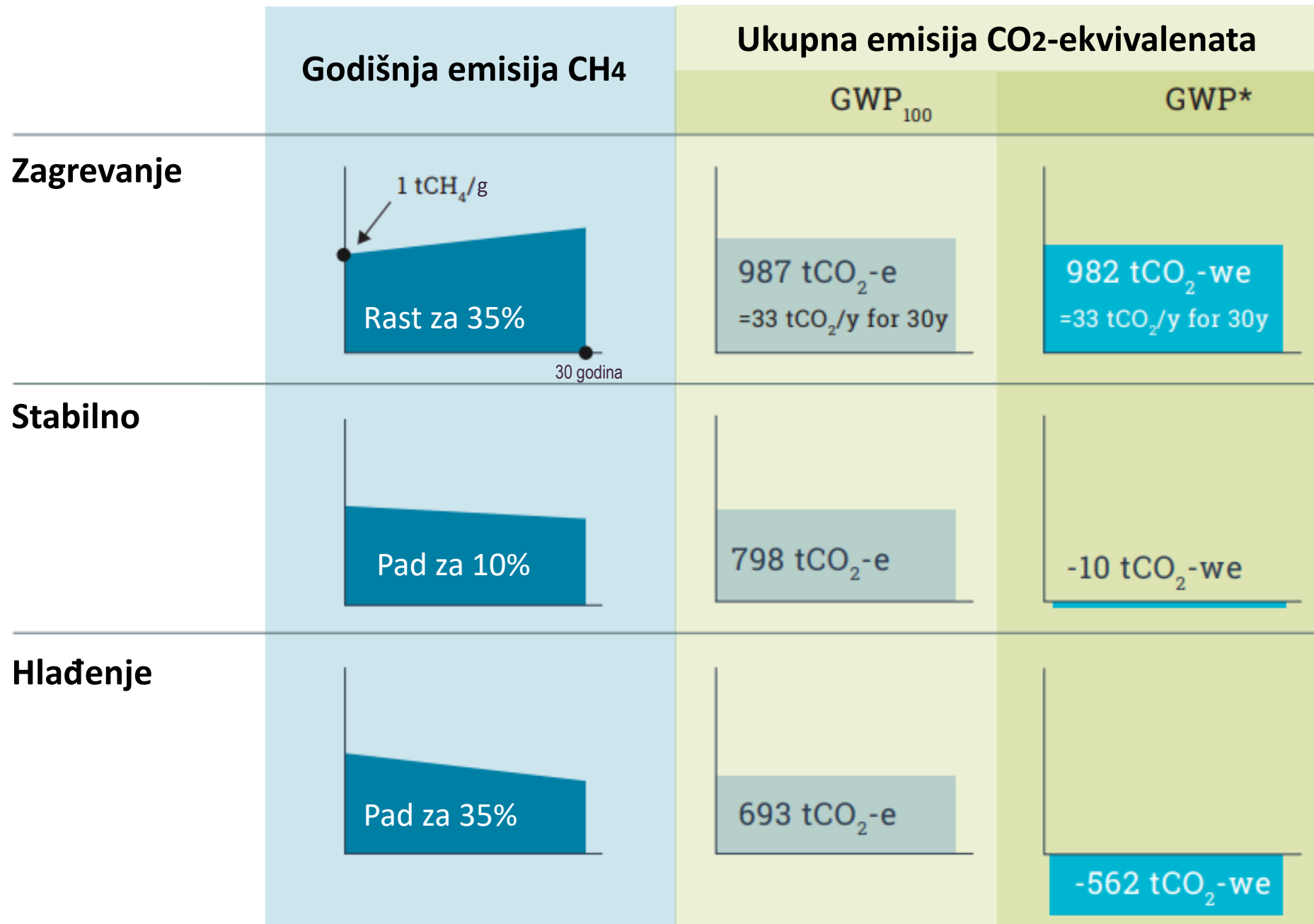
Protočni gas

Metan
(CH₄)

Atmosferske
koncentracije

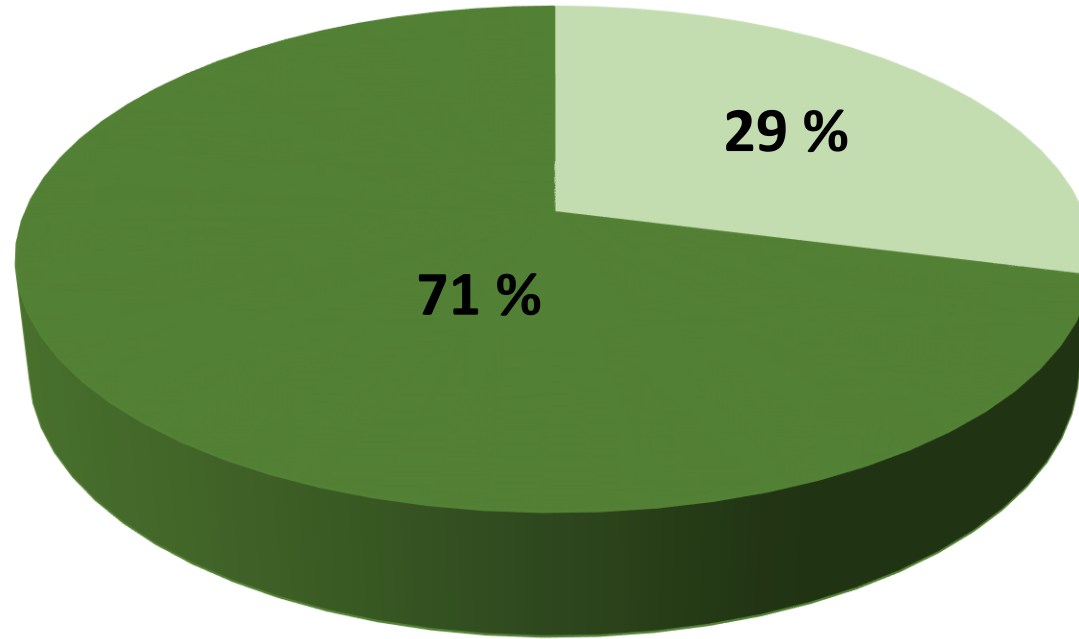
Protočni gasovi stagniraju sve dok se uklanjaju istom brzinom kojom se i stvaraju.

GWP – global warming potential.

Izvori metana

Nafta/gas (12,7%)

Otpad (12,4%)

Rudnici uglja (6,9%)

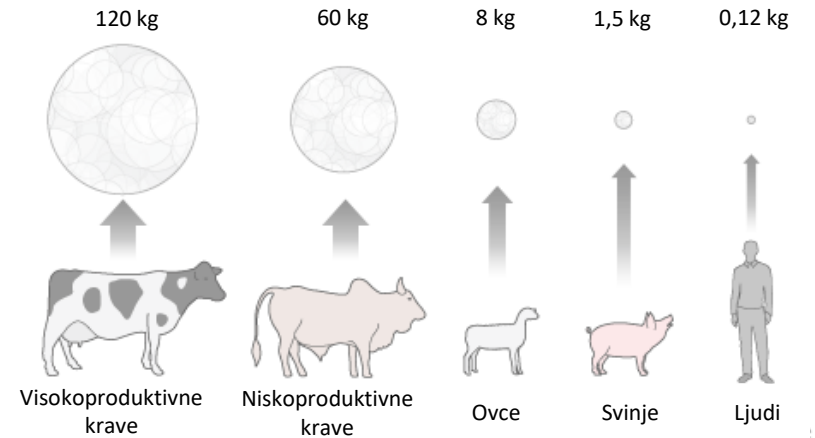

Pirinač (6,9%)

Močvare (29%)

Godišnja emisija metana po životinji/čovjeku

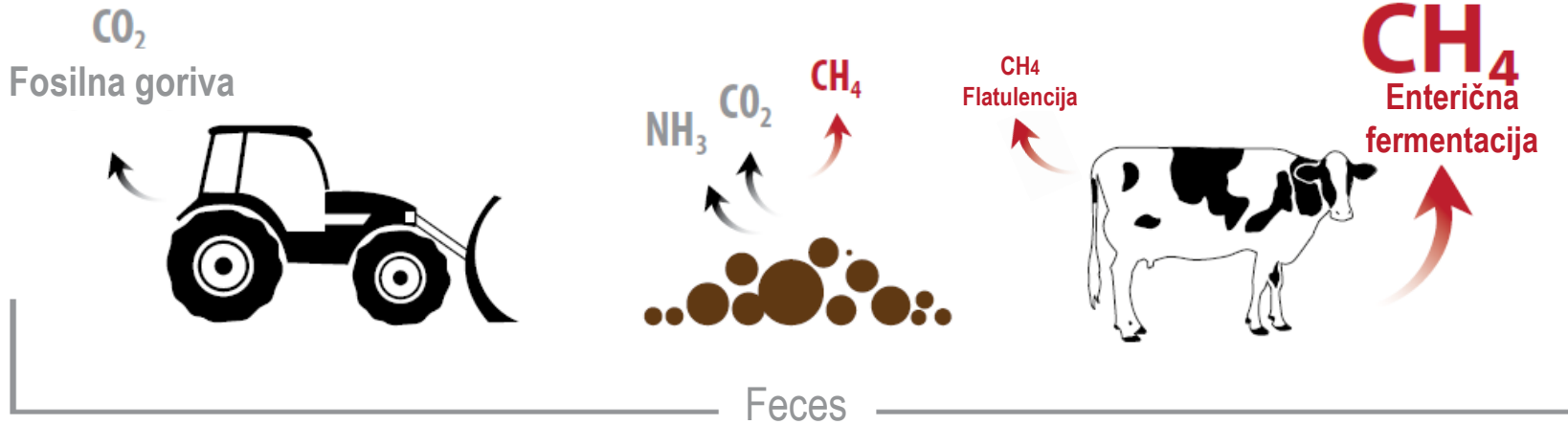
■ Prirodni ■ Antropogeni

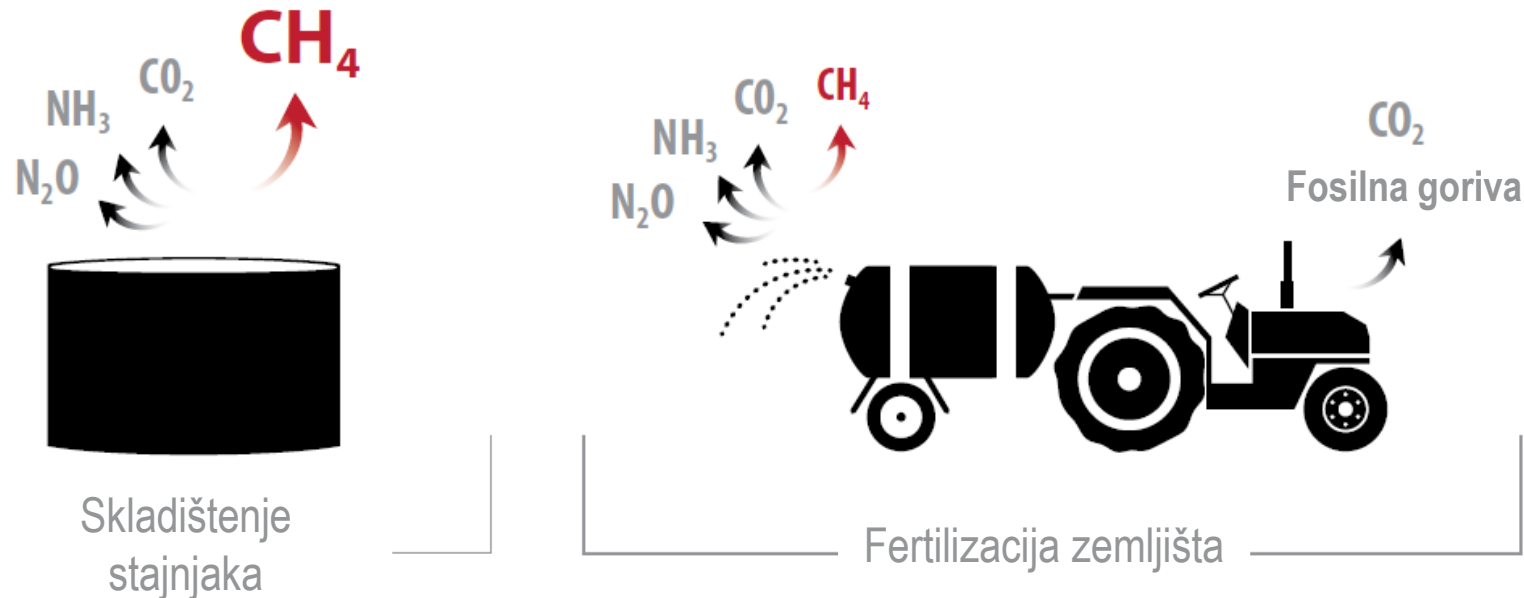
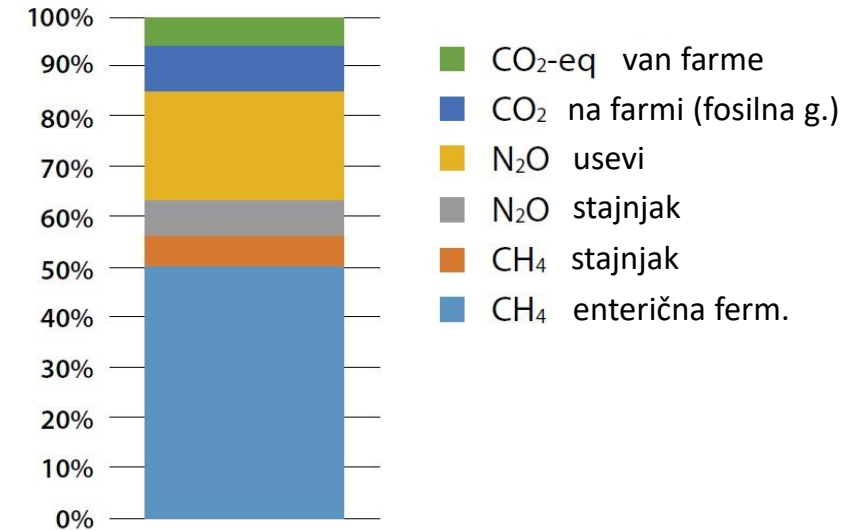
Stočarstvo (21,3%)

Izvori metana na FARMAMA VISOKOMLEČNIH KRAVA

FIZIOLOGIJA

Emisija GHG sa farmi

Menadžment

Metode za merenje emisije metana u stočarskoj proizvodnji

Neophodno je uzeti u obzir **emisione faktore** za sve pojedinačne GHG, koji zavise od **proizvodne kategorije** goveda, **dela sveta** na kome se ista uzgajaju, **veličine** date **populacije**, ali i **sagorevanje dizela** na farmama (3,13 kg CO₂eq/kg dizela), **potrošnju struje** na mužu, **hlađenje mleka**, **osvetljenje** i **ventilaciju** (0,47 kg CO₂eq/kWh), **proizvodnju pesticida** (22 kg CO₂eq/kg pesticida), **ukupnu masu mehanizacije** na farmi (3,54 kg CO₂eq/kg), itd.

$$\text{Total CH}_{4\text{Enteric}} = \sum_i E_i$$

$$\text{Emissions} = EF_{(T)} \cdot \left(\frac{N_{(T)}}{10^6} \right) \quad N_2O_{L(mm)} = \left(N_{\text{leaching-MMS}} \cdot EF_5 \right) \cdot \frac{44}{28}$$

$$N_2O_{D(mm)} = \left[\sum_S \left[\sum_T \left(N_{(T)} \cdot Nex_{(T)} \cdot MS_{(T,S)} \right) \cdot EF_{3(S)} \right] \right] \cdot \frac{44}{28}$$

$$CH_{4\text{Manure}} = \sum_{(T)} \frac{(EF_{(T)} \cdot N_{(T)})}{10^6}$$

$$Nex_{(T)} = N_{\text{rate}(T)} \cdot \frac{TAM}{1000} \cdot 365$$

VREDNOSTI SU PRIBLIŽNE, NISU EGZAKTNE.

Metode za merenje emisije metana u stočarskoj proizvodnji

Unutar štale - u objektu (grupna emisija)

Ne može da se precizno odredi poreklo

Nije pogodno za naučna istraživanja vezana za emisiju metana

Ambijentalni uslovi u kojima jedinka boravi/emisija metana iz objekta

Pojedinačno po životinjama

Precizno utvrđivanje porekla

Pogodno za naučna istraživanja

Metode za merenje emisije metana u stočarskoj proizvodnji

Unutar štale - u objektu (grupna emisija)

Ne može da se precizno odredi poreklo

Nije pogodno za naučna istraživanja vezana za emisiju metana

Ambijentalni uslovi u kojima jedinka boravi/emisija metana iz objekta

MULTI GAS ANALYSER

Određuje do 7 različitih gasova (CH_4 , CO_2 , CO , O_2 , H_2 , NH_3 i H_2S) u objektu
Sondom se gasovi aspiriraju u aparat i određuje koncentracija
Posедуje internu memoriju za skladištenje 500 očitavanja
Rezultati se prenose pomoću USB ili WiFi Bluetooth
Poseduje softver za prikupljanje podataka

Metode za merenje metana

Pojedinačno po životinjama

RESPIRACIONE KOMORE

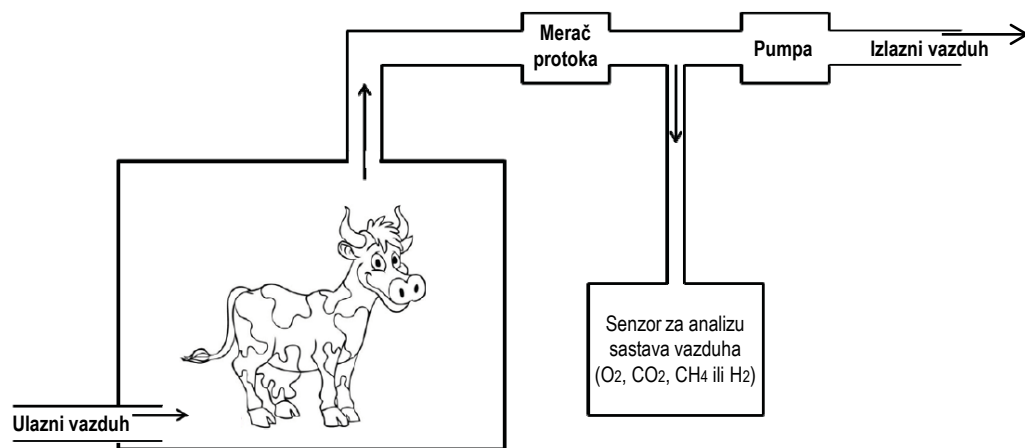
ZLATNI STANDARD

Inicijalno za merenje energetskeg metabolizma - emisija metana

Sakupljanje izdahnutog vazduha i merenje koncentracije metana

Neophodan period privikavanja

Problem veštačkog okruženja

Metode za merenje metana

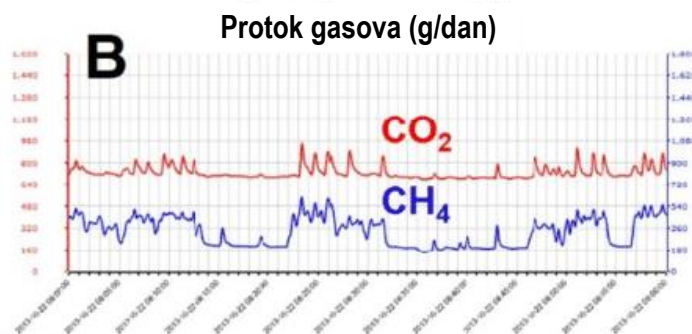
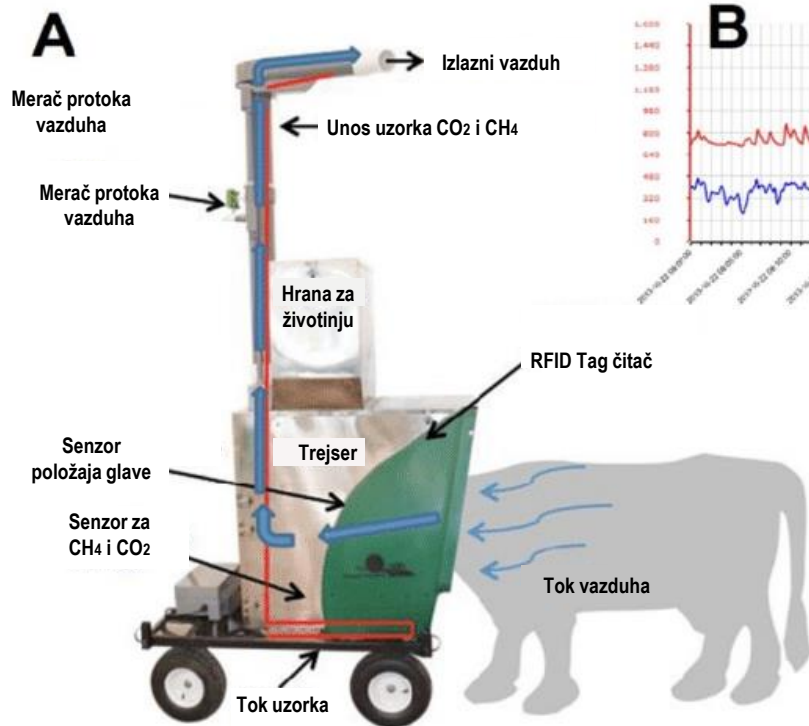
Pojedinačno po životinjama

ALTERNATIVNA METODA

Kontinuirana analiza udahnuto-izdahnutog vazduha iz hraniliaca u automatskim sistemima za mužu ili hranilica za koncentrat

Nema potrebe za periodom privikavanja životinja

GreenFeed™ metod

Metode za merenje metana

Pojedinačno po životinjama

In situ SF₆ (sumpor heksaflorid) tracer metoda - brzina difuzije

A

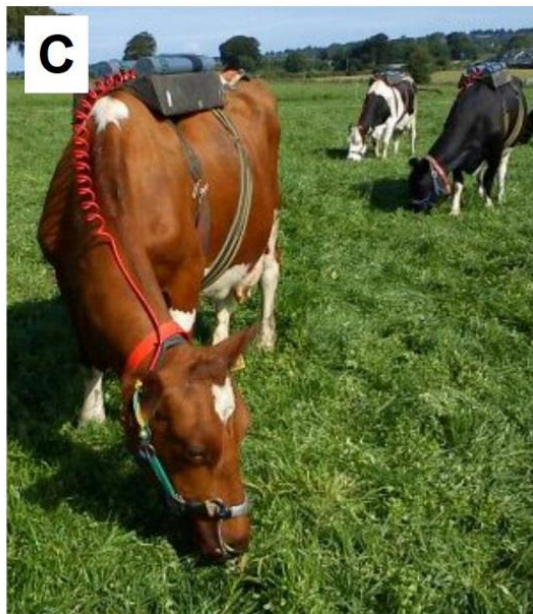
$$Q_{\text{CH}_4} = \frac{C_{\text{CH}_4} - C_{\text{CH}_4}^b}{C_{\text{SF}_6} - C_{\text{SF}_6}^b} Q_{\text{SF}_6} \frac{MW_{\text{CH}_4}}{MW_{\text{SF}_6}}$$

B

SF₆

C

ZA ŽIVOTINJE NA ISPAŠI - aparatura je na životinji

Poznata emisija gasa za praćenje iz buraga

SF₆-netoksičan, fiziološki inertan, identično mešanje u buragu kao CH₄

SF₆-jeftin, nizak novo deteksije, jednostavan za analizu

Određivanje SF₆ i CH₄ iz kanistera gasnom hromatografijom

Privikavanje životinja na nošenje kompleksnog aparata

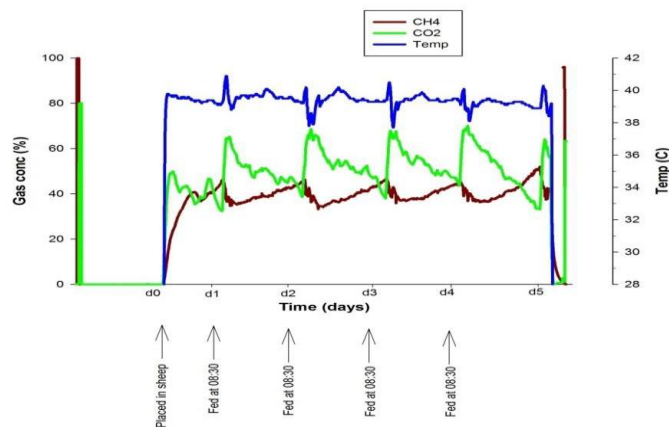
Metode za merenje metana

Pojedinačno po životinjama

In situ metoda merenje produkcije CH₄

CSIRO - gas senzori za merenje produkcije CH₄ u buragu

Kontinuirano praćenje produkcije u realnom vremenu u buragu

Mere i CO₂ i H₂ i enterične gasove kod ljudi

Mere temperaturu, pH u buragu

Nije potrebno da se vadi iz buraga

NAŠ IZBOR

Laserski detektor metana (infracrvena apsorpciona spektroskopija)

Osetljivost od svega **1 ppm**.
Opseg merenja: **1 - 50 000 ppm**.
Najmanji interval očitavanja: **0,1 s**.

U kratkim intervalima se mogu detektovati veoma niske konc. CH₄ koje životinja eliminiše izdahom ili visoke konc. koje se eliminišu ruktusom.

Opseg distance merenja: **0,5 - 50 m**.

Beskontaktno merenje emisije CH₄ (dobrobit životinja i bezbednost operatera). Minimalno remećenje komfora životinje i njenog fiziološkog i hranidbenog obrasca ponašanja.

Detekcija CH₄ u **smeši** gasova sa **visokom specifičnošću** (Chagunda, 2013).

Pogoduje merenjima emisije entričkog CH₄ aparata u farmskim uslovima, u kojima su prisutni i razni drugi gasovi i produkti aerobnih ili anaerobnih procesa.

(a)

(b)

(c)

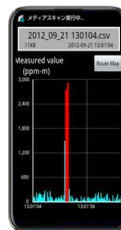

Sorg (2021)

(d)

Jednostavan je za rukovanje, a laserski snop, koji emituje prilikom merenja, ima zelenu boju i odličnu **vidljivost**.

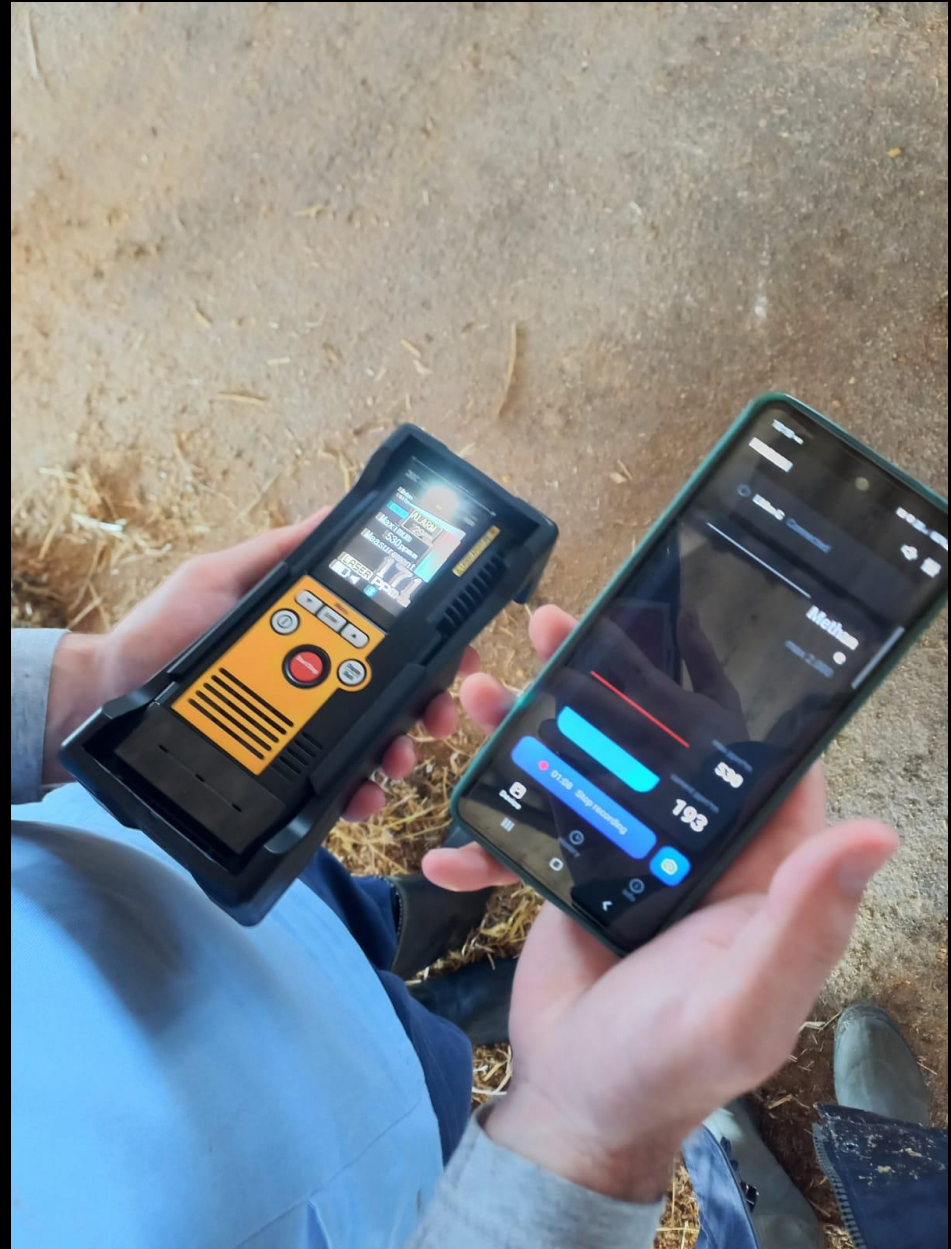
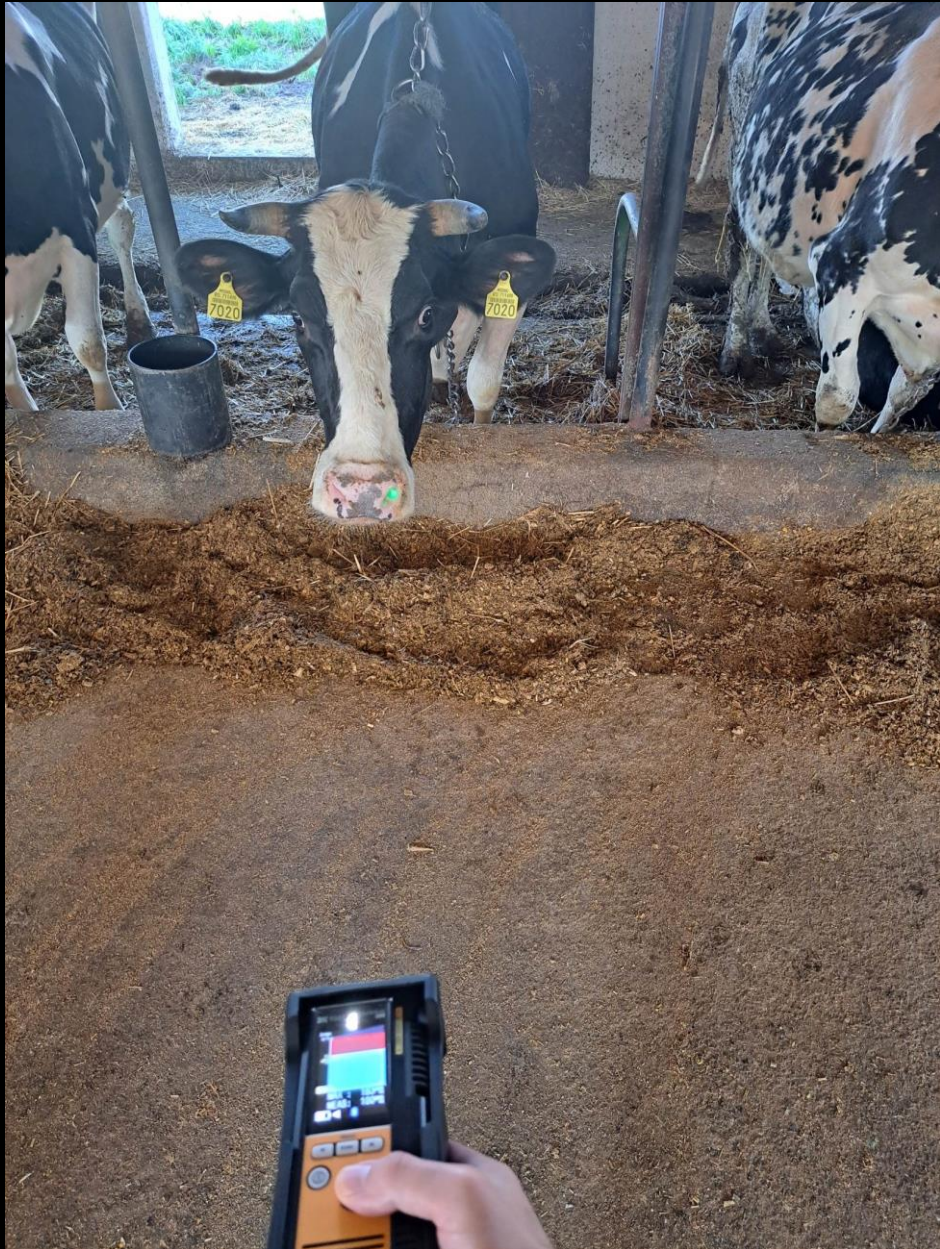
Automatski generiše grafikon sa pikovima CH₄

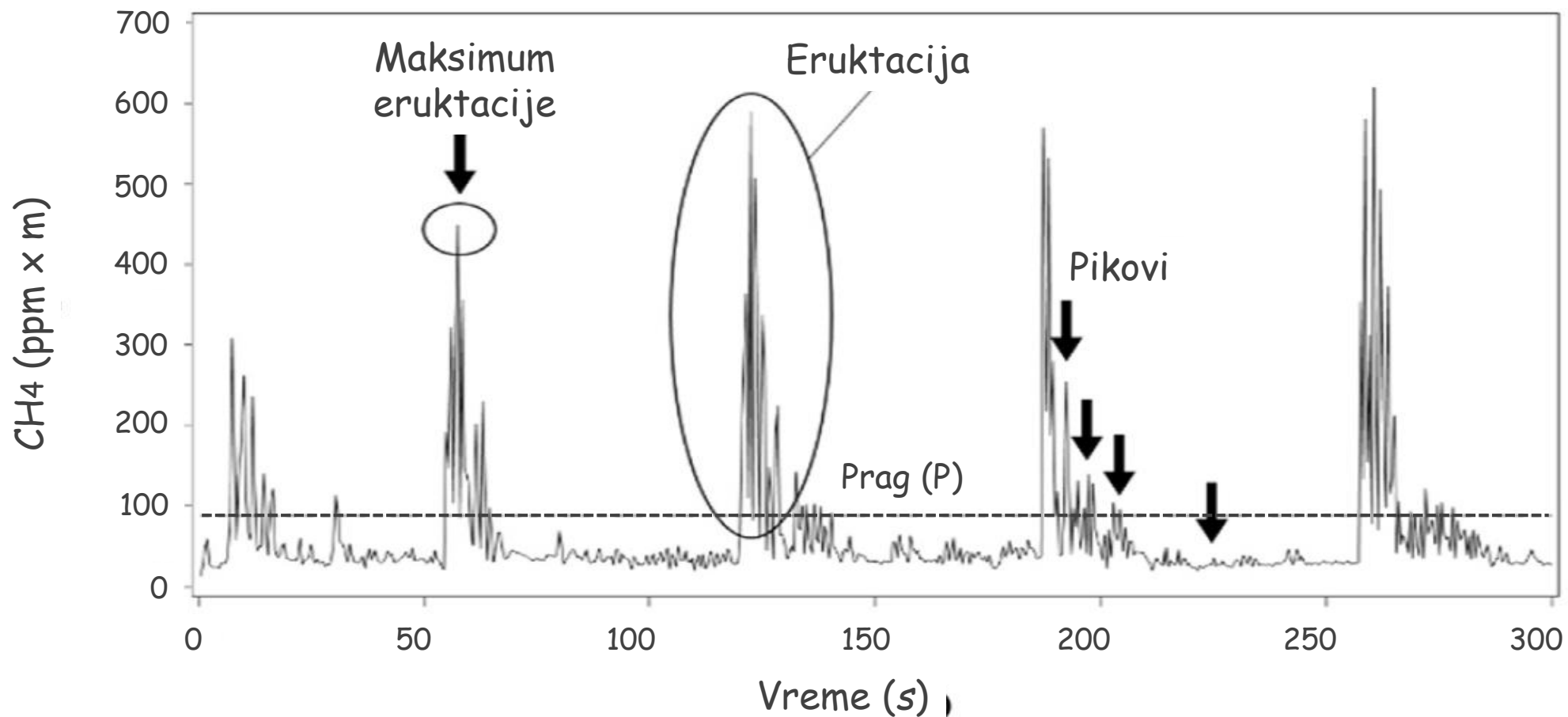

Android aplikacija
Wi-Fi

Grafikon 1. Profil koncentracija CH₄ u izdahnutom vazduhu krava određen laserskim detektorom metana. Prag razdvaja eruktacione i respiracione vrednosti koncentracije CH₄, a dobijen je formulom $P=Q3 + (1,5 \times (Q3 - Q1))$. Q1 i Q3 su prvi i treći kvartil distribucije svih vrednosti koncentracije CH₄. (Modifikovano prema Sorg i sar. 2018)

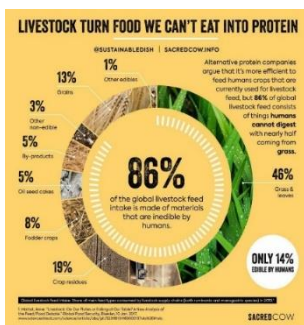

Veganizam

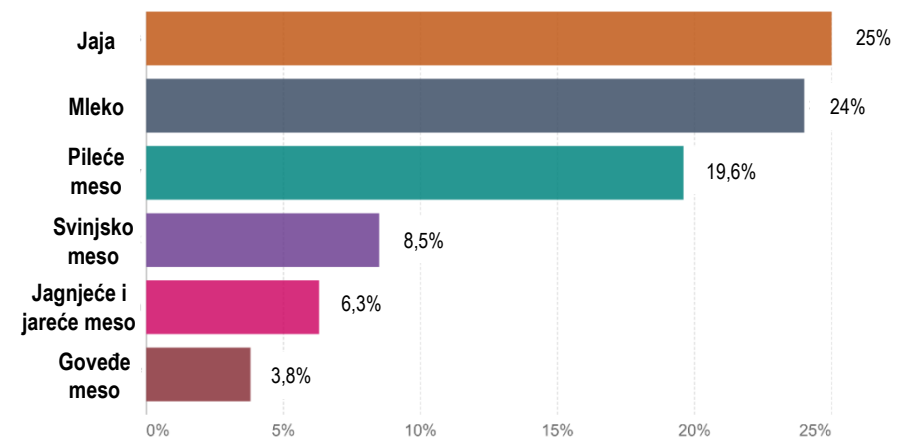
Značaj farmi krava kao izvora visokokvalitetne hrane za ljudsku populaciju.

Krave koriste hranljive izvore, koji **nisu iskoristljivi za ljude**, sa zemljišta (površina) koje **nije upotrebljivo za ljude** i prevode je u **nutritivno vrednu hranu**.

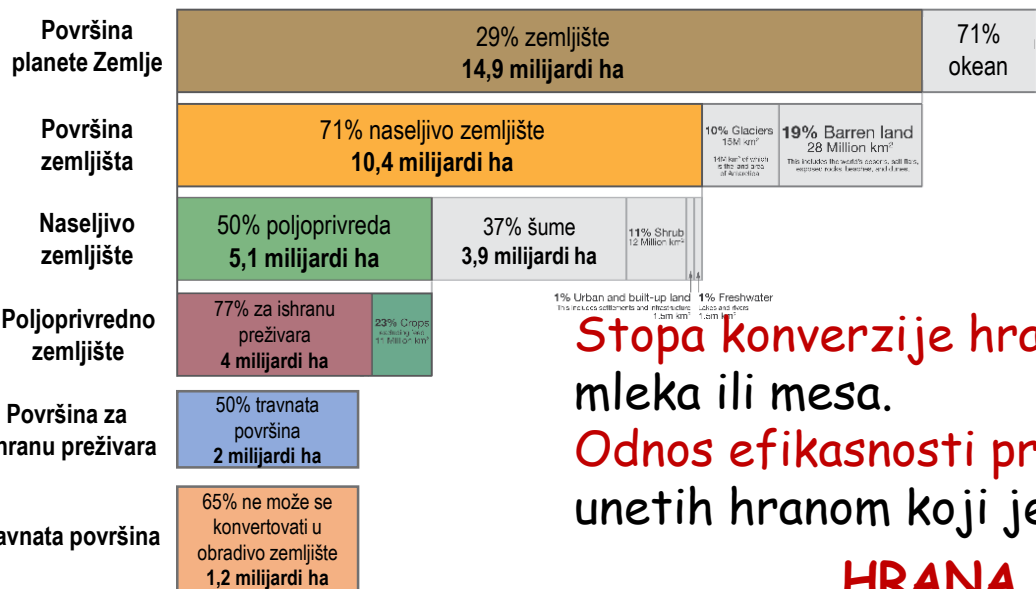
Efikasnost proteina (produkcija mesa i mleka)

Efikasnost proteina se definiše kao procenat proteina unetih hranom koji se konvertuje u animalni proizvod (meso i mleko). Ukoliko je efikasnost 25%, to znači da će se 25% proteina unetih hranom konvertovati u animalni proizvod, dok će preostalih 75% biti izgubljeno tokom konverzije.

Globalno korišćenje zemljišta za proizvodnju hrane

Our World in Data

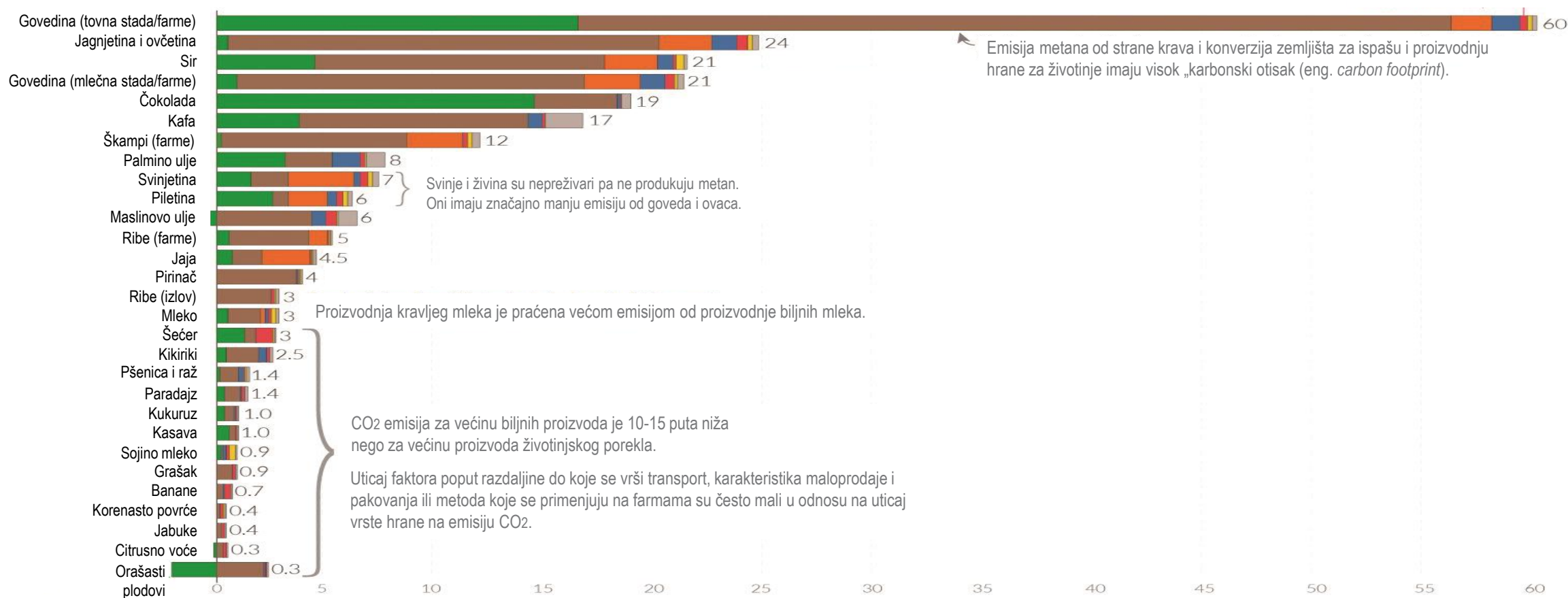
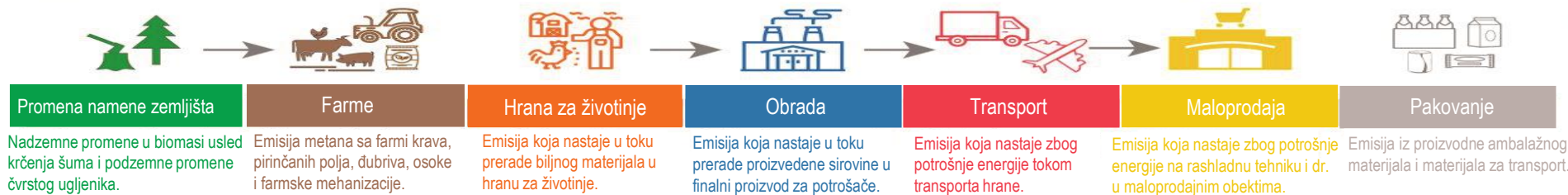
Stopa konverzije hrane je pokazatelj količine hrane koja je potrebna za proizvodnju mleka ili mesa.

Odnos efikasnosti proteina mesa ili mleka je definisan kao udeo ili procenat proteina unetih hranom koji je efikasno preveden u proizvod životinjskog porekla.

HRANA ZA ŽIVOTINJE NEISKORISLJIVA ZA LJUDE

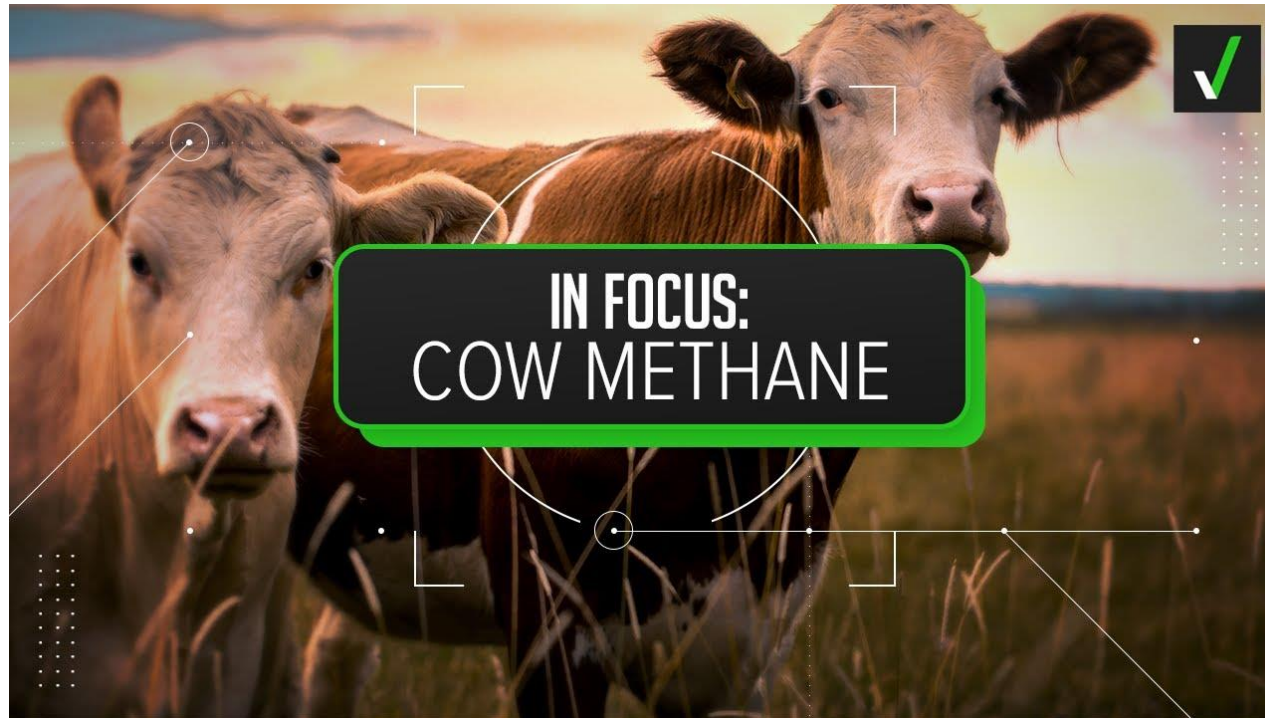

Hrana: emisija gasova sa efektom staklene bašte (GHG) kroz lanac snabdevanja

Emisija gasova sa efektom staklene bašte po kilogramu proizvoda hrane (kg CO₂-ekvivalenata po kilogramu proizvoda)

Veganizam

Stočarstvo (21,3%)

IZVOR METANA

Uzgoj pirinča (6.9%)

Veganizam

Stočarstvo (21,3%)

IZVOR METANA

Uzgoj pirinča (6.9%)

Veganizam

Stočarstvo (21,3%)

IZVOR METANA

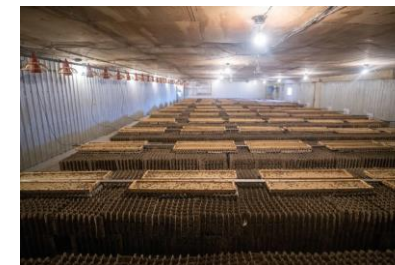
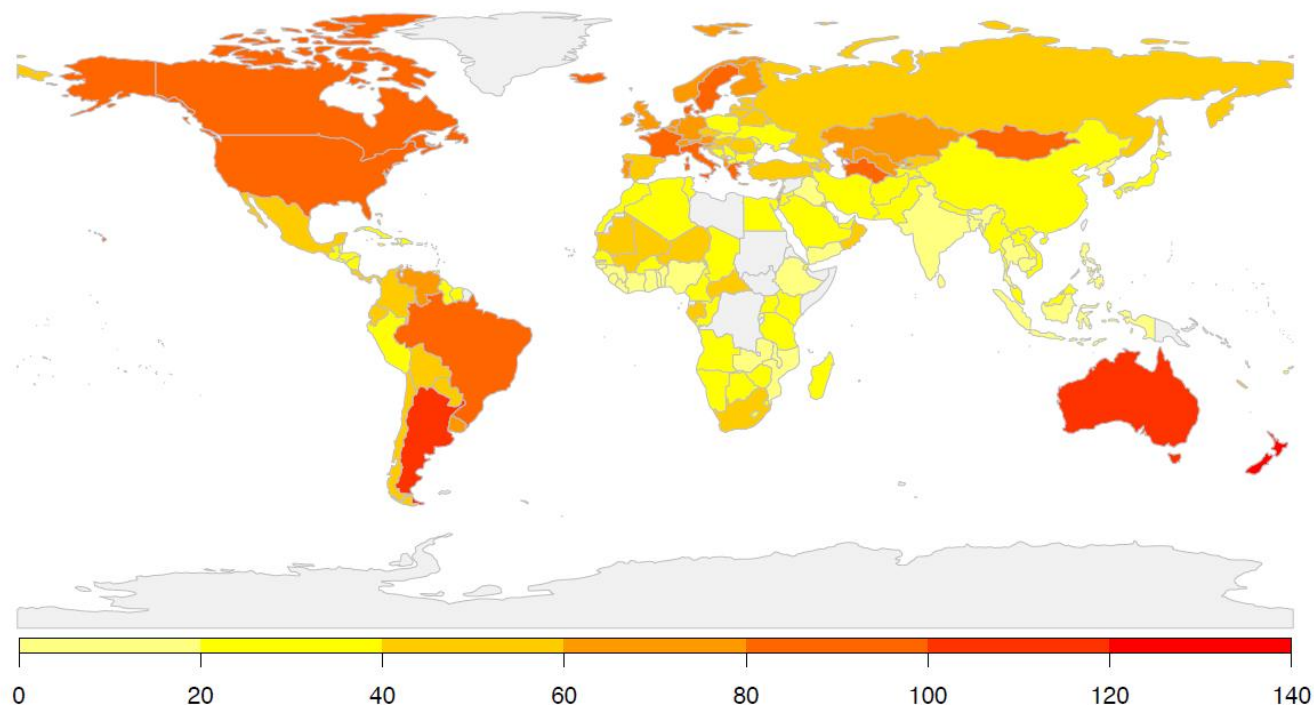
Uzgoj pirinča (6.9%)

Ukoliko bi svi postali vegani, ne bi bilo dovoljno hrane da se prehrani čovečanstvo. Zbog toga su krave neophodne kao „pretvarači“ biljne hrane u nutritivno vredne proizvode.

Promena načina ishrane

konzumacija novih hraniva i smanjena eliminacija hrane

FAOSTAT - the world's largest database of food and agriculture statistics

Izvor: FAOSTAT, 2015d. Commodity Balances/Crops Primary Equivalent (2015-12-16). Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, Italy.

HALF (Human appropriation of Land for Food) index – Koliko je zemlje prisvojeno za ishranu čovečanstva
prosečan: 35,1 (0,65 ha zemljišta po osobi)

SAD: 97,7/India: 15,8

Adaptacija na ishranu u SAD: 178% više poljoprivredne zemlje će nam trebati

Adaptacija na ishranu u Indiji 55 % manje poljoprivredne zemlje će nam trebati

Upravljanje stajnjakom

Skladištenje fecesa u anaerobnim uslovima omogućava rast metanogena.

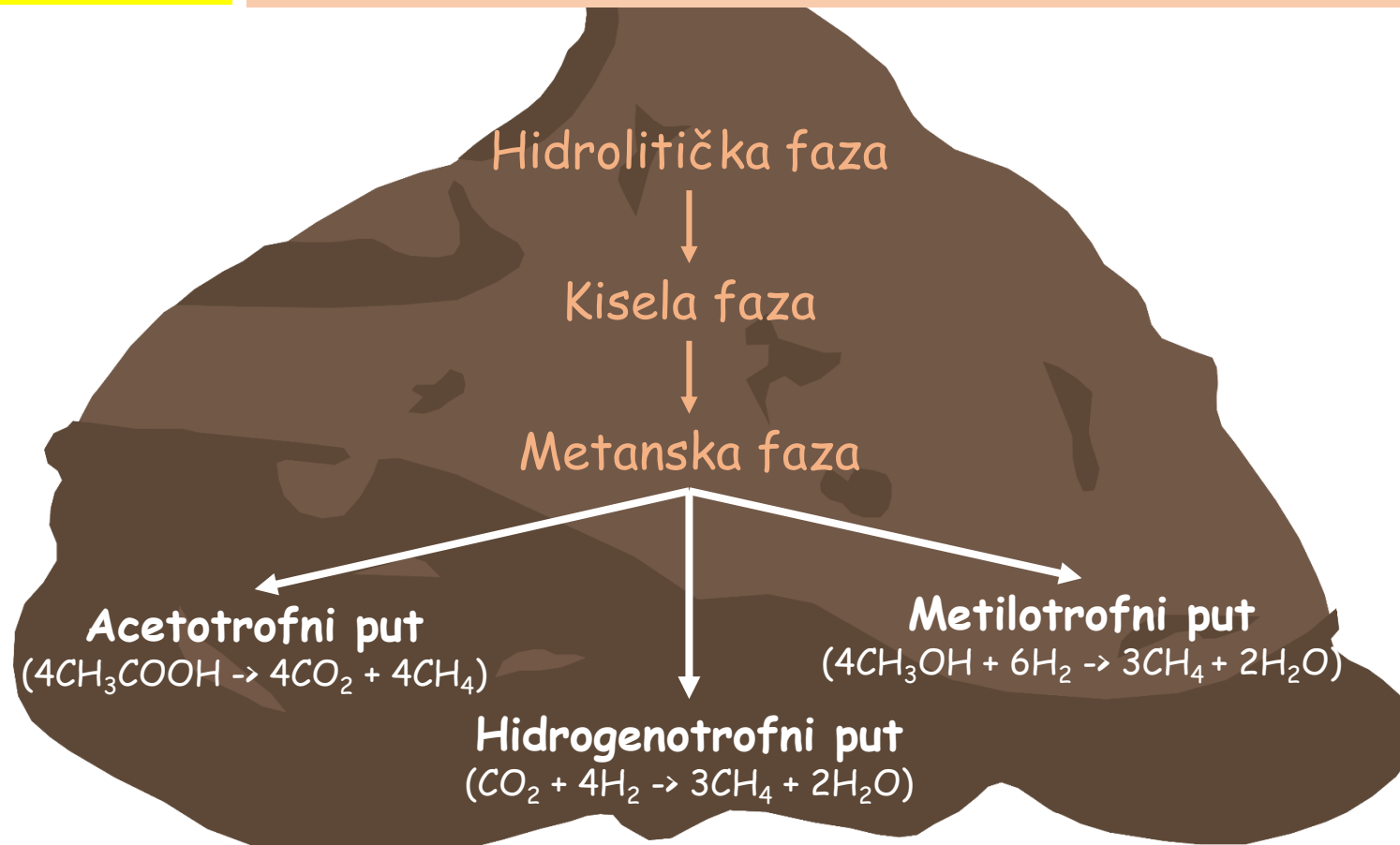
HIDROLITIČKA FAZA
razgradnja lipida, proteina i
UH do masnih kiselina,
aminokiselina i prostih šećera.

KISELA FAZA - konverzija prostih jedinjenja u kratkolančane
IMK (mlečna, propionska i buterna kiselina), koje koriste
homoacetogeni mikroorganizmi za produkciju sirćetne kiseline i
oslobađanje CO_2 i H^+ - **polazna jedinjenja za metanogenezu**.

~~O_2~~

Metanogeni

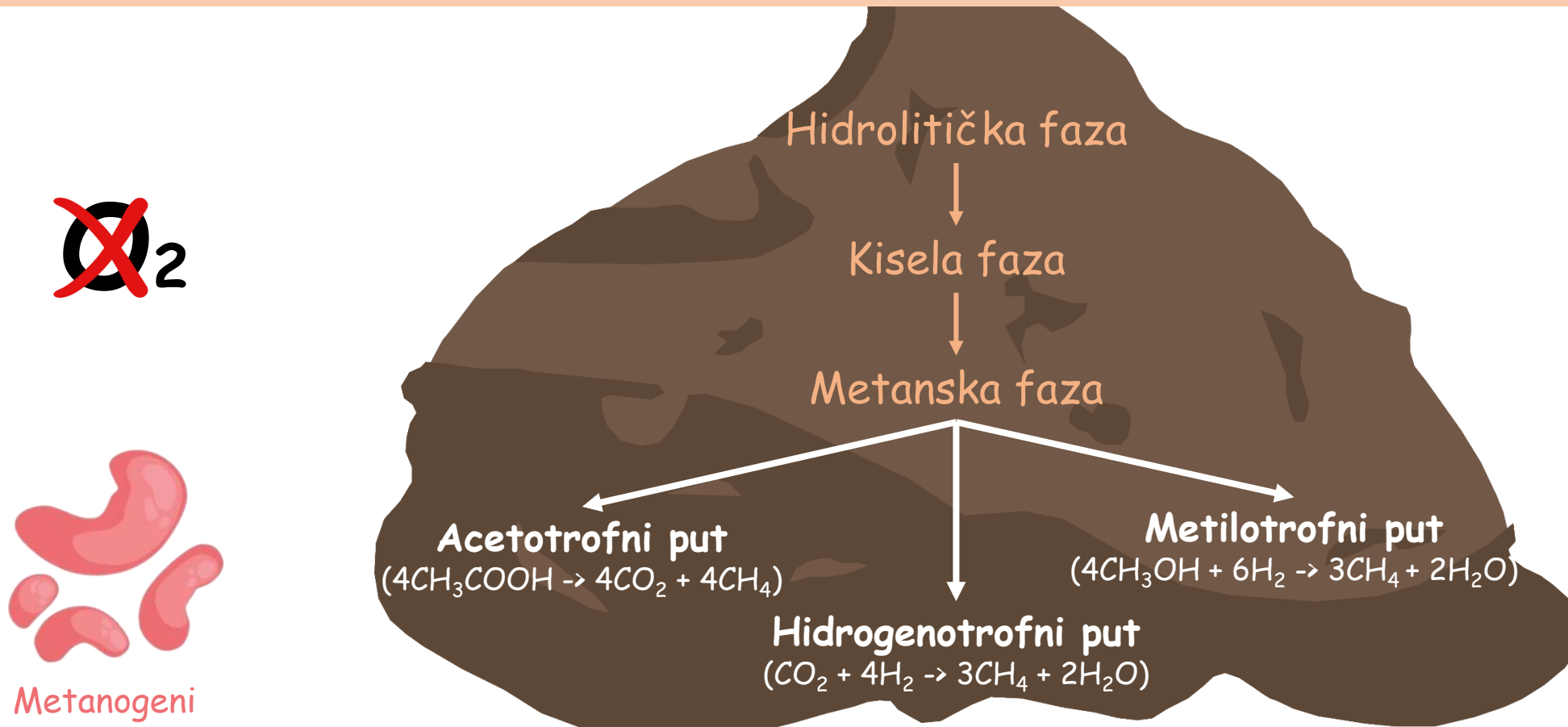

Upravljanje stajnjakom

Skladištenje fecesa u anaerobnim uslovima omogućava rast metanogena.

METANOGENEZA - odvija se jednim od tri puta. Acetotrofni put je dominantan. Emisija metana iz stajnjaka učestvuje sa približno 2% u antropogenim emisijama ovog gasa staklene bašte. Količina oslobođenog metana zavisi od upravljanja stajnjakom (vlažnost, pH, temperatura), godišnjeg doba (ambijentalna temperatura) i sastava stajnjaka.

Adekvatno upravljanje stajnjakom - Anaerobno skladištenje stajnjaka - veća produkcija CH_4

Regulisanje temperature stajnjaka - $\downarrow 1-2^\circ\text{C}$ $\downarrow \text{CH}_4$ 5-10%

Acidifikacija tečnog stajnjaka -

pH 7 optimum

pH 6,5/pH 8,3; $\downarrow \text{CH}_4$ 5-10%; pH 4,5 $\downarrow \text{NH}_4$ i N_2O

Azotna kiselina
Limunska kiselina
Mlečna kiselina

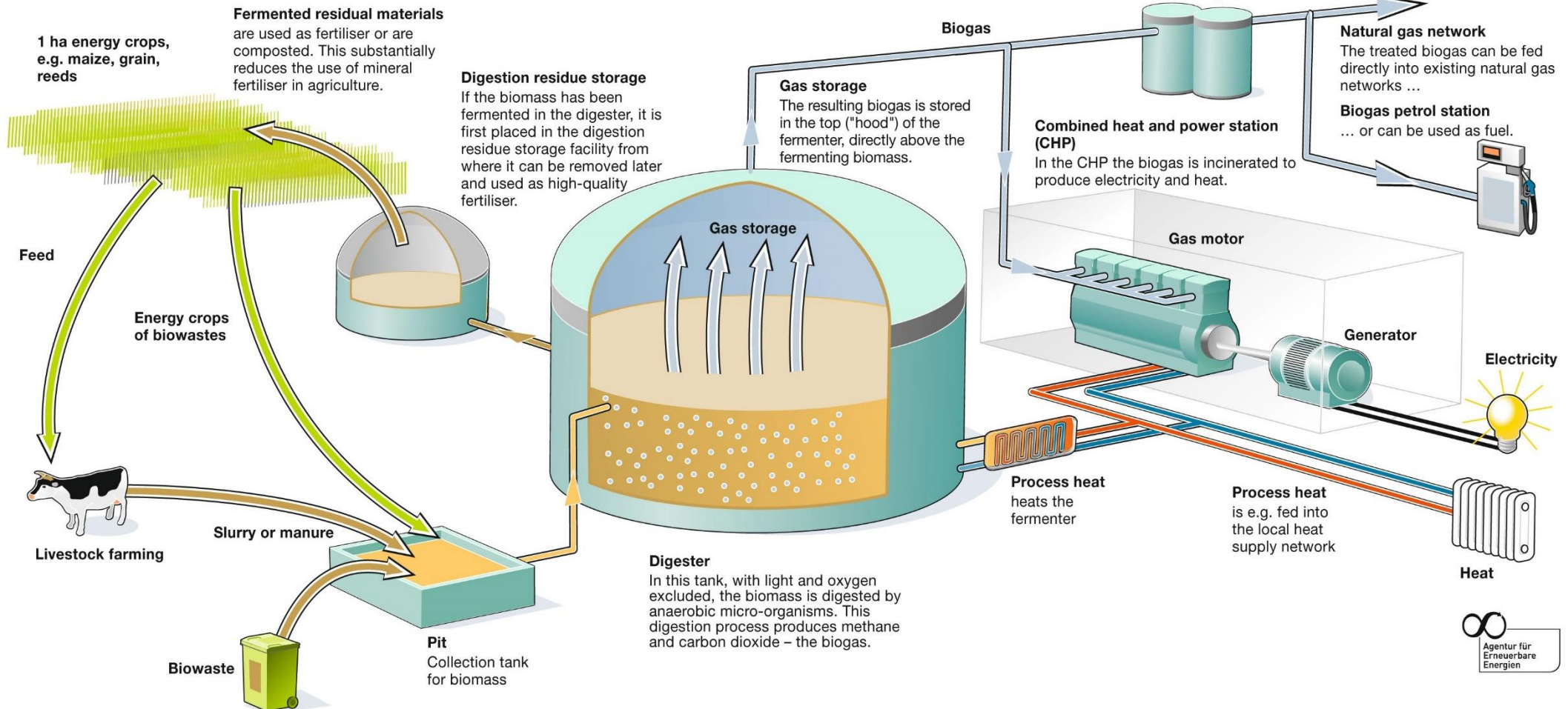

Anaerobna digestija se može iskoristiti za proizvodnju biogasa u specijalnim postrojenjima

Biogas system

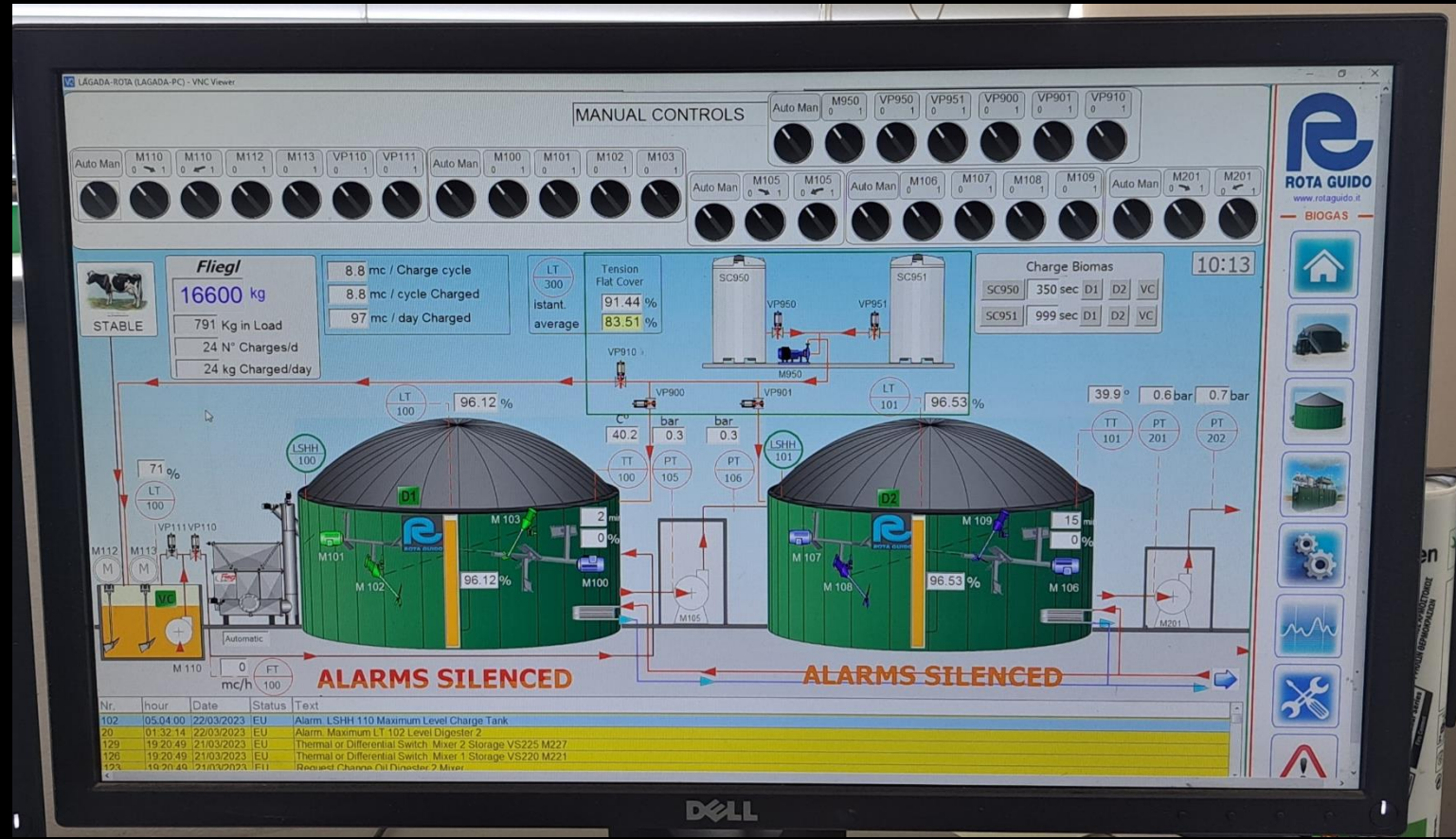
Slurry and solid biomass are suitable for biogas production. A cow weighing 500 kg can be used to achieve e.g. a gas yield of maximum 1.5 cubic metre per day. In energy terms, this equates to around one litre heating oil. Regrowable raw materials supply between 6 000 cubic metre (meadow grass) and 12 000 cubic metre (silo maize/fodder beet) biogas per hectare arable land annually.

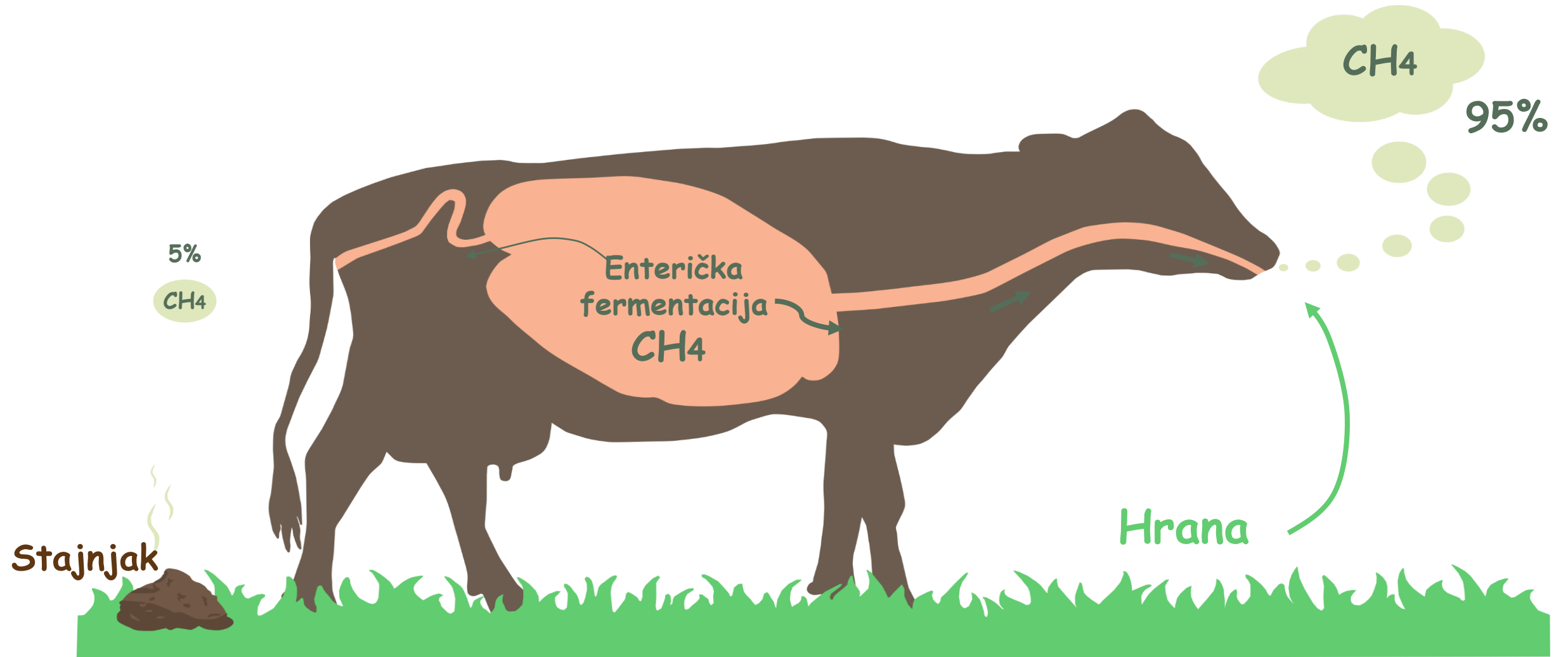

Nutritivna modulacija metabolizma krava

A diagram of a burrito, shown in a cross-section, with a light brown outer shell and a darker brown filling. The burrito is shaped like a speech bubble. Inside the burrito, there is a layer of green shredded lettuce at the top and a layer of white rice at the bottom. The text is overlaid on the burrito.

Burag predstavlja fermentacionu komoru
Homeostaza buraga

Visoka vlažnost (voda i pljuvačka)

Zastupljenost nutrijenata

Anaerobni uslovi

Osmolarnost (260-340 mmol/L)

Temperatura (37-42 °C)

pH (6-6.5)

Tipovi bakterija u buragu

Na osnovu supstrata

Celulolitičke

Hemicelulolitičke

Amilolitičke

Pektinolitičke

Proteolitičke

Urealitičke

Na osnovu produkata

Metanogene

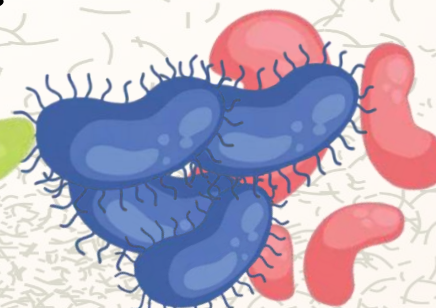
(phylum *Euryarcheota*,
domen *Archaea*)

Archaea-razlikuju se od Eukariota
i slične su bakterijama, ali sa
sopstvenim kofaktorima
(koenzimi M, F420 i F 430)
i lipidi (izopren-glicerol estri)

Amonijak-produkujuće

Protozoe

Bakterije

Na osnovu supstrata koji konzumiraju

Bakterije koje konzumiraju:

Šećere

Masti

Kiseline

Gljivice

Makromolekuli
(Ugljeni hidrati)

Primarne
bakterije

Prosti molekuli
(monosaharidi - **GLUKOZA**)

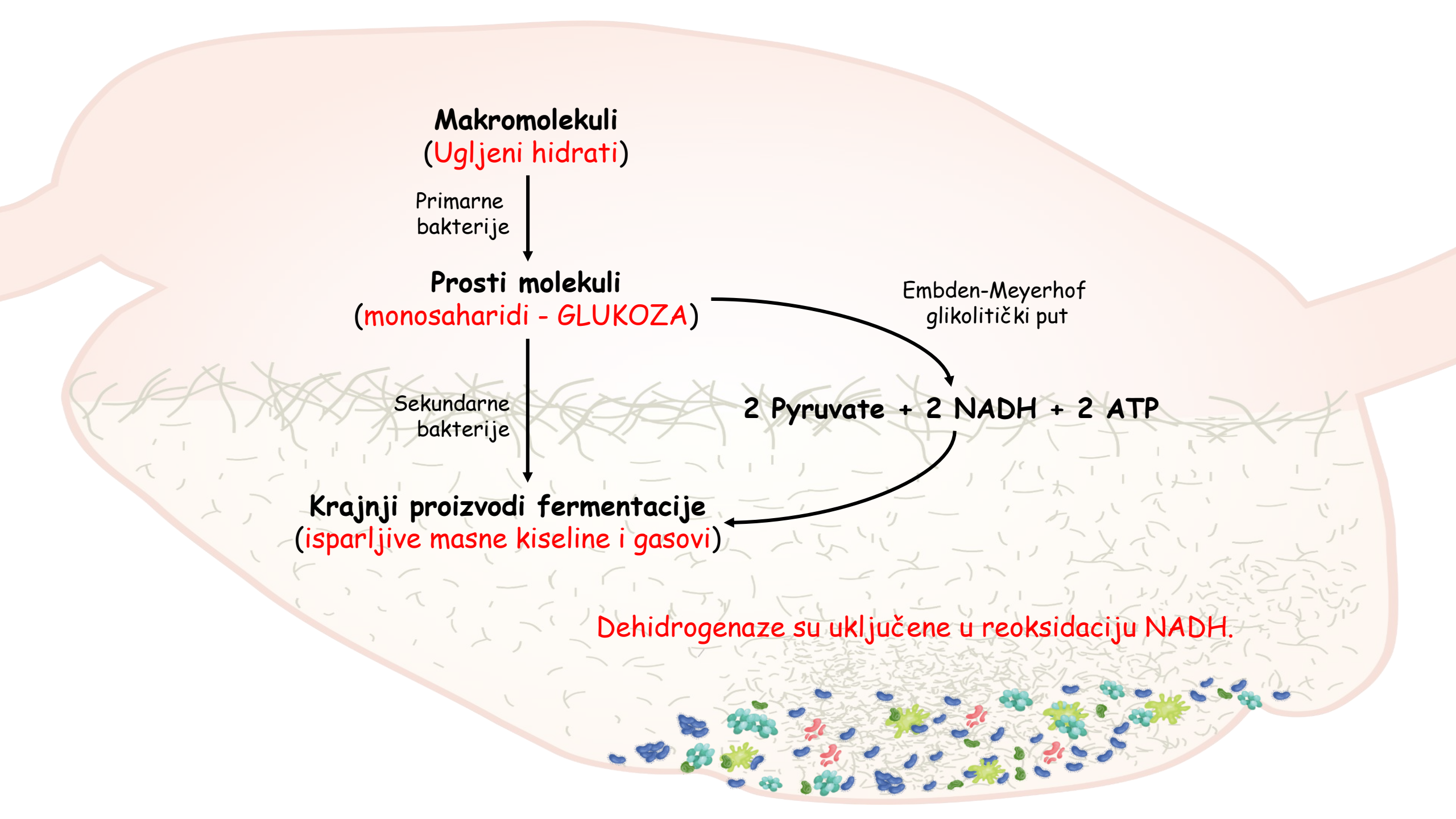
Embden-Meyerhof
glikolitički put

Sekundarne
bakterije

2 Pyruvate + 2 NADH + 2 ATP

Krajnji proizvodi fermentacije
(isparljive masne kiseline i gasovi)

Dehidrogenaze su uključene u reoksidaciju NADH.

Makromolekuli
(Ugljeni hidrati)

Celuloza
(kabasta hraniva)

Celulolitičke
bakterije

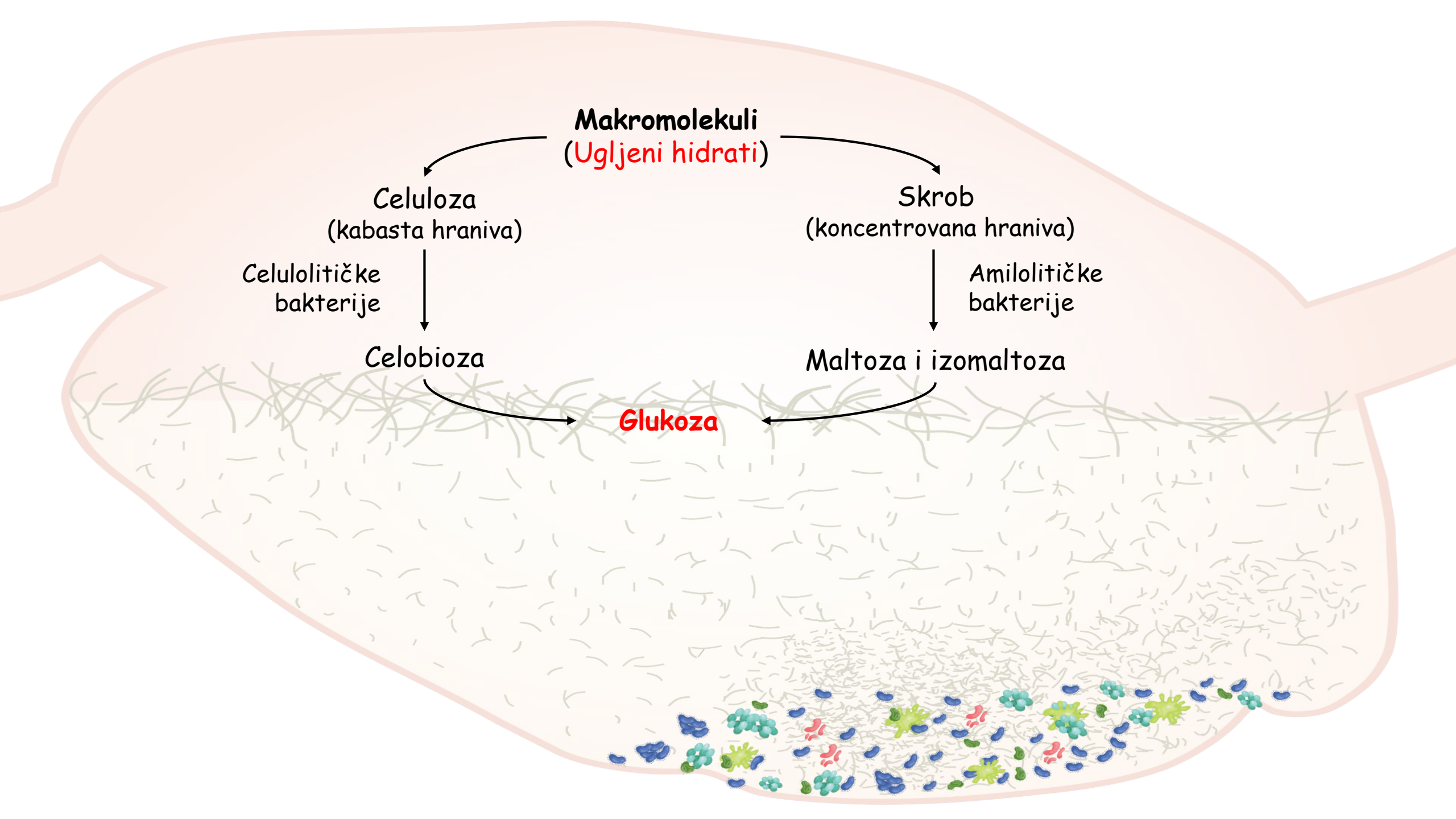
Celobioza

Skrob
(koncentrovana hraniva)

Amilolitičke
bakterije

Maltoza i izomaltoza

Glukoza

Makromolekuli
(Ugljeni hidrati)

Celuloza
(kabasta hraniva)

Celulolitičke
bakterije

Celobioza

Skrob
(koncentrovana hraniva)

Amilolitičke
bakterije

Maltoza i izomaltoza

Glukoza

2 Acetat

CO_2

CO_2

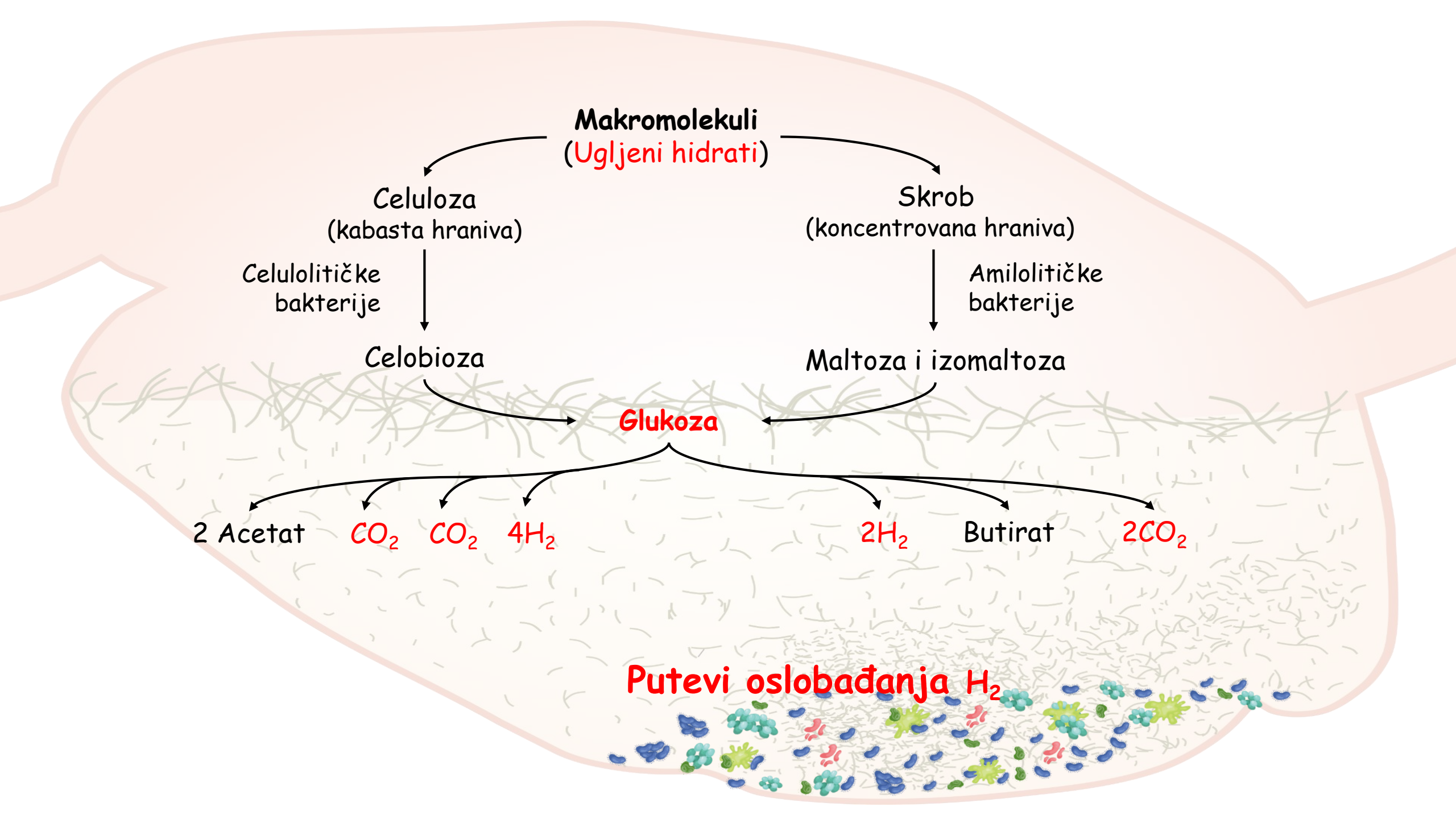
$4H_2$

$2H_2$

Butirat

$2CO_2$

Putevi oslobađanja H_2

**Makromolekuli
(Ugljeni hidrati)**

Celuloza
(kabasta hraniva)

Celulolitičke
bakterije

Celobioza

Skrob
(koncentrovana hraniva)

Amilolitičke
bakterije

Maltoza i izomaltoza

Glukoza

2 Acetat

CO_2

CO_2

$4H_2$

CH_4

$2H_2$

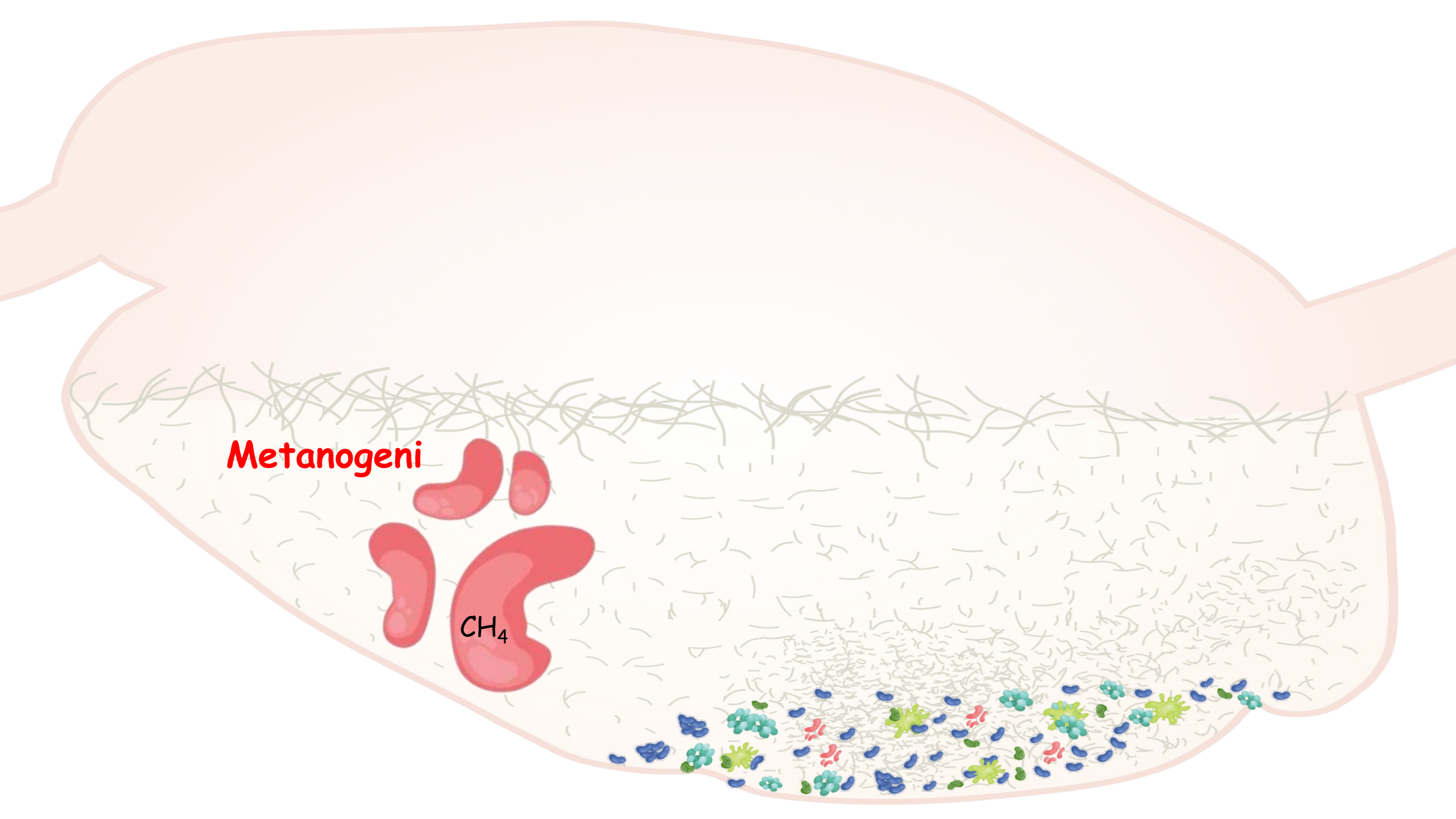
2 Propionat

Butirat

$2CO_2$

Putevi uklanjanja H_2

Metanogeni

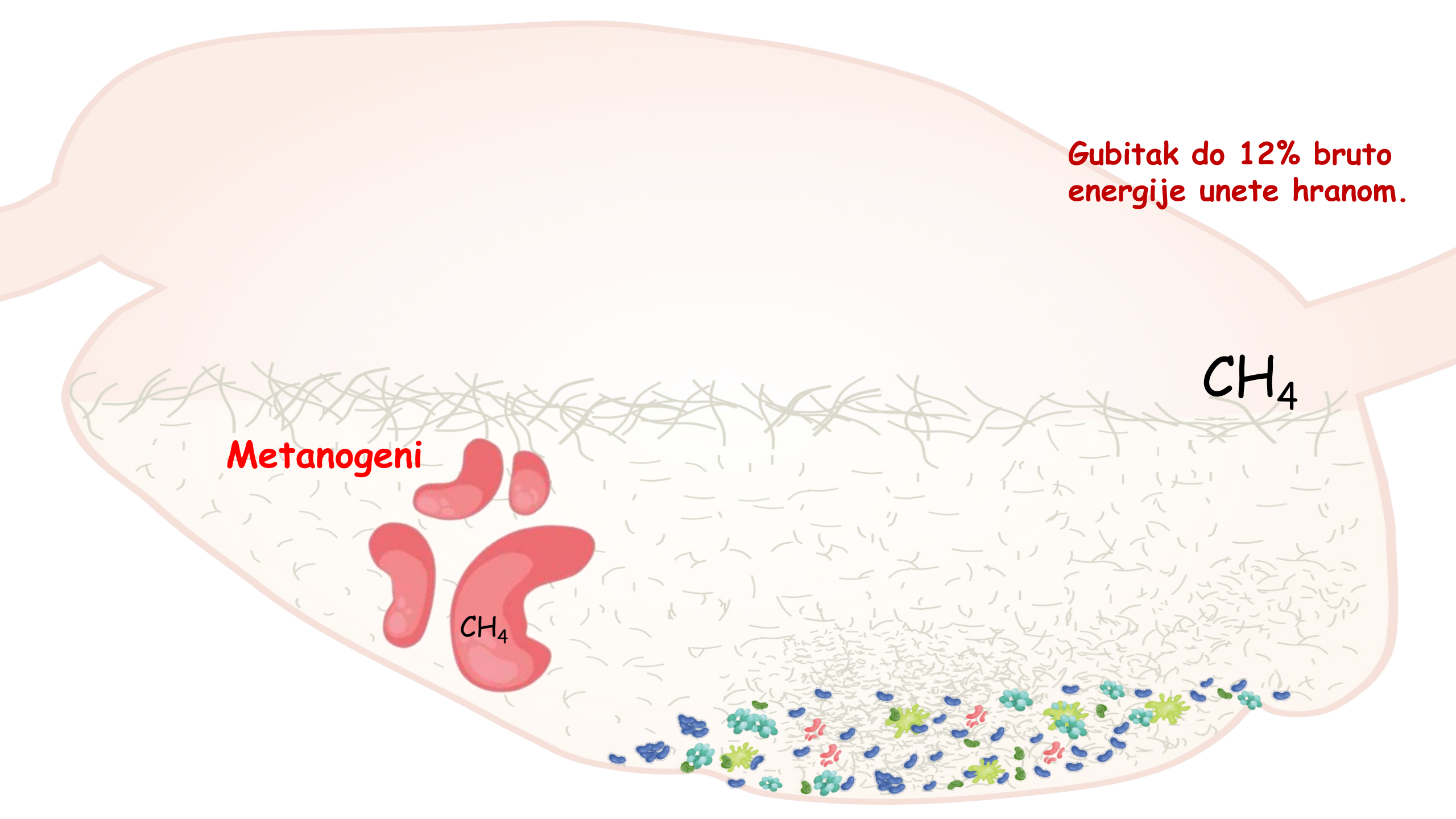
CH₄

Gubitak do 12% bruto energije unete hranom.

Metanogeni

CH₄

CH₄

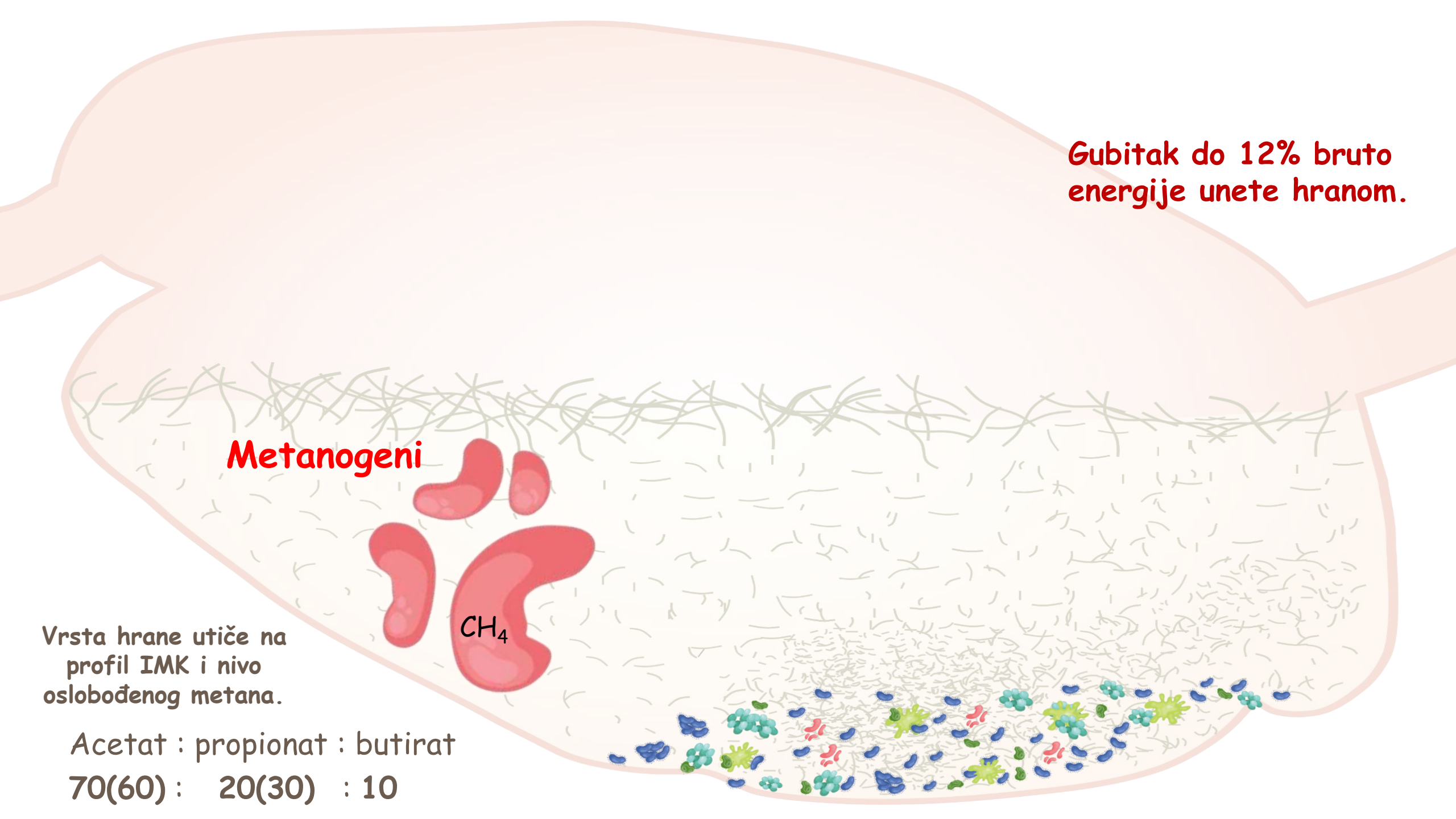
Gubitak do 12% bruto energije unete hranom.

Metanogeni

CH₄

Vrsta hrane utiče na profil IMK i nivo oslobođenog metana.

Acetat : propionat : butirat
70(60) : 20(30) : 10

Proizvodnja CH_4 je esencijalna za homeostazu buraga jer sprečava prekomerno nakupljanje H^+ koji mogu inhibirati aktivnost dehidrogenaza, uključenih u reoksidaciju redukcionih ekvivalenata (NADH).

Propionat je krajnji proizvod fermentacije u buragu i glavna alternativa uklanjanju H^+ .

Povećanje stvaranja propionata je čvrsto povezano sa smanjenom produkcijom CH_4 .

Dve ključne grupe metanogena

Methanobrevibacter SGMT
(**McrI** i **McrII**)

Mbb. smithii, *Mbb. gottschalki*, *Mbb. millerae* i *Mbb. thaueri*

Methanobrevibacter RO (koenzimi-manje značajni)
(**McrII**)

Mbb. ruminantium i *Mbb. olleyae*

CH₄

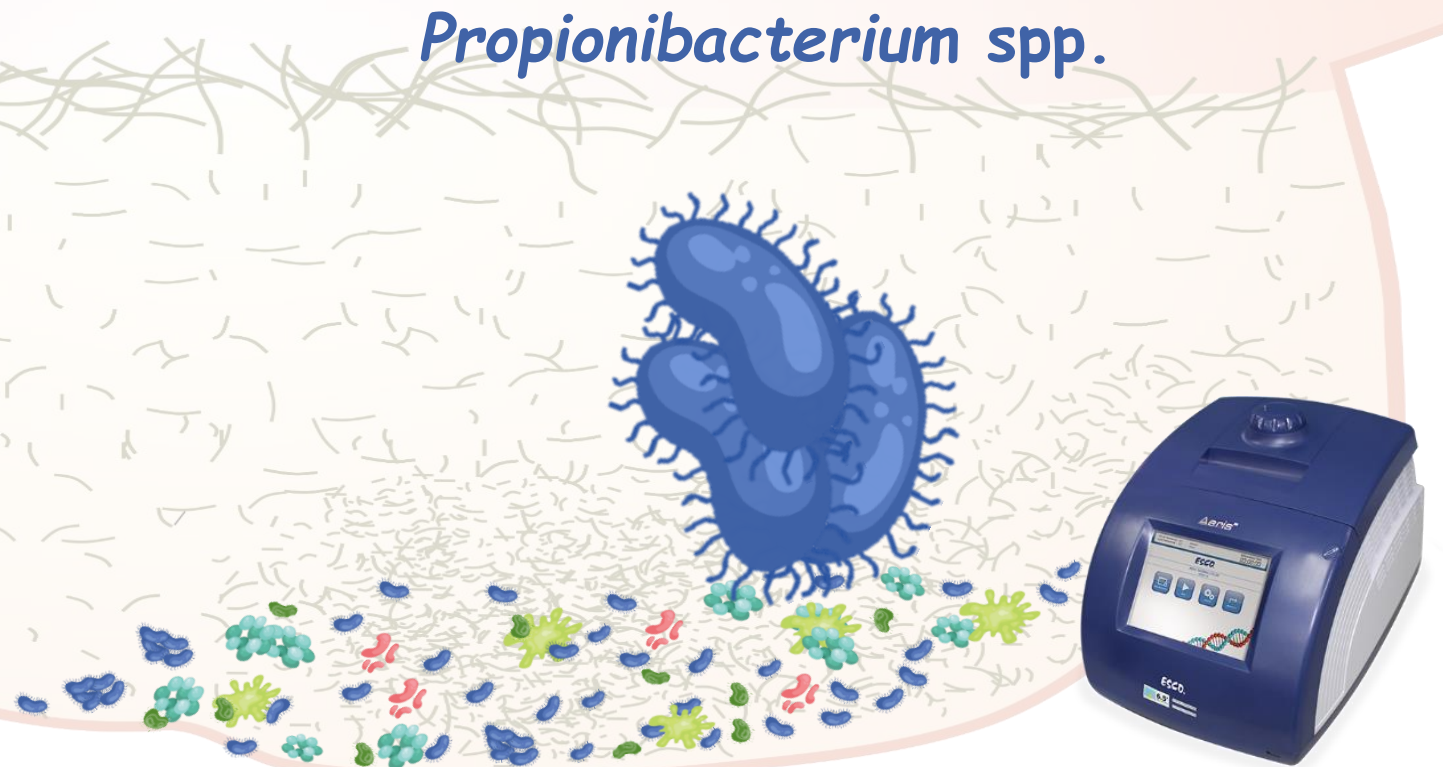
Gubitak 12% energije

Propionibacterium spp.

Methanogeni

< 70% E

Acetat : propionat : butirat
70 : 20 : 10

Dve ključne grupe metanogena

Methanobrevibacter SGMT
(**McrI** i **McrII**)

Mbb. smithii, *Mbb. gottschalki*, *Mbb. millerae* i *Mbb. thaueri*

Methanobrevibacter RO (koenzimi-manje značajni)
(**McrII**)

Mbb. ruminantium i *Mbb. olleyae*

Metanogeni

< 70% E

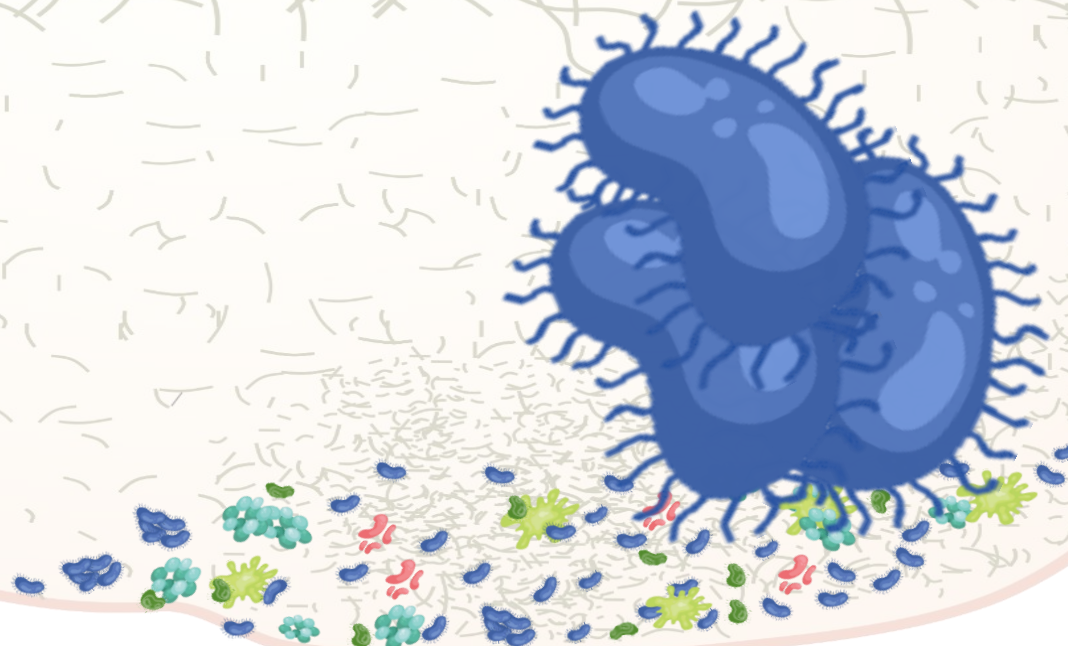
Acetat : propionat : butirat
40 : 40 : 20

CH₄

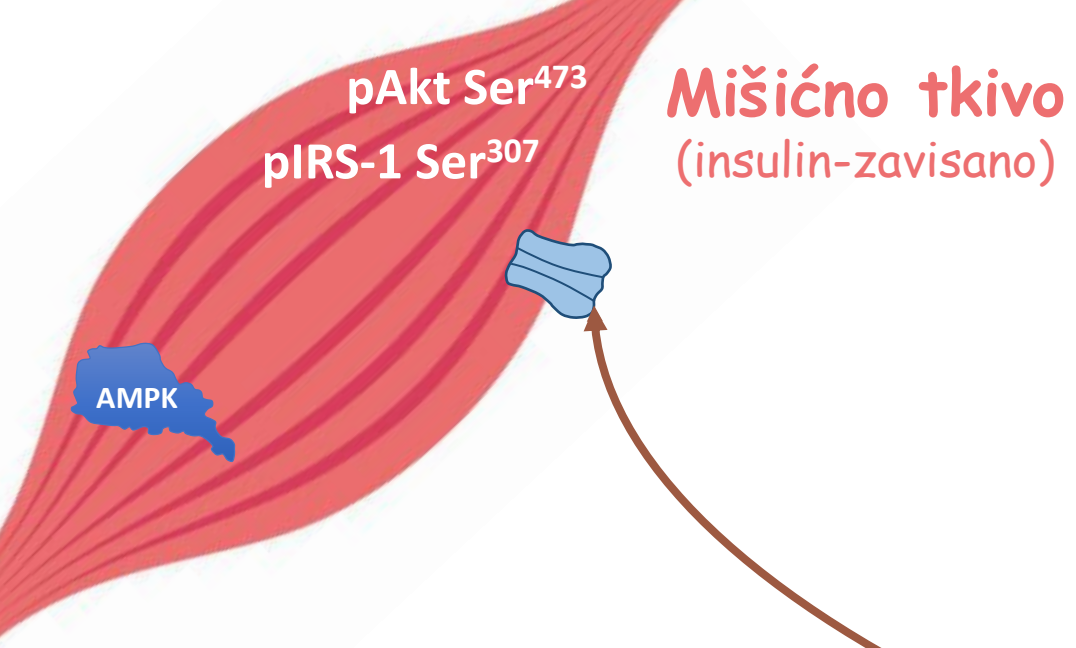
Gubitak 12% energije

Propionibacterium spp.

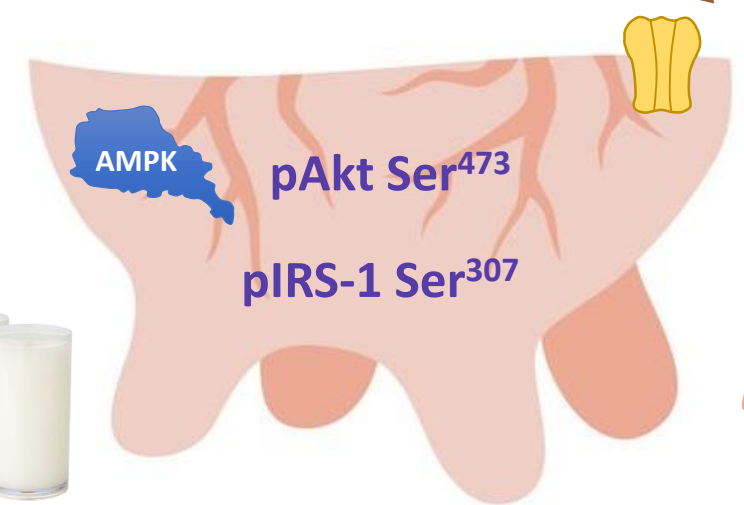
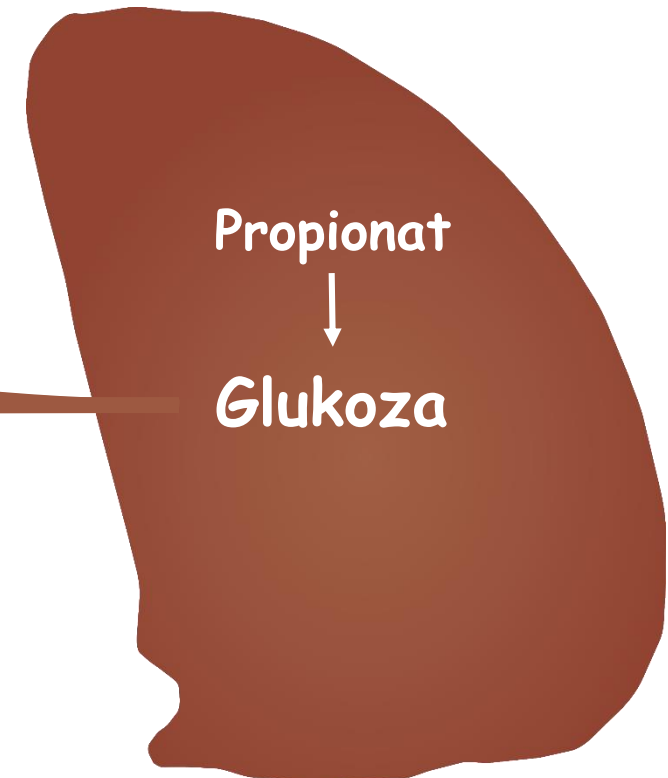

Preusmeravanje H⁺ od metanogeneze prema sintezi propionata može povećati efikasnost proizvodnje kod preživara.

ZAŠTO?

Propionat je prekursor glukoze kod preživara. Sintetisana glukoza se može usmeriti iz jetre u periferna tkiva i mlečnu žlezdu.

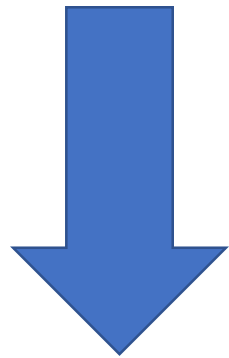

Mlečna žlezda
(insulin-nezavisano)

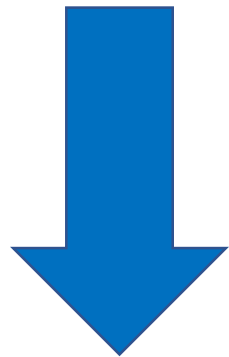

Nutritivna modulacija metabolizma

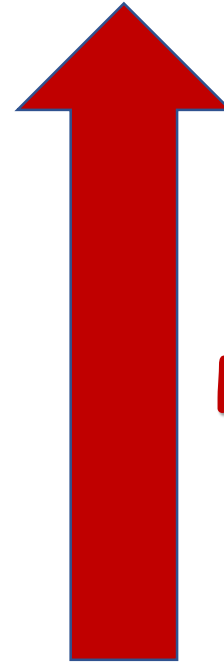
Glavni cilj: preusmeravanje H^+ na alternativne akceptore elektrona (propionat)

CH_4

Gubitak energije

Proizvodnju mleka

PROFITABILNOST FARME

EKOLOŠKI PRIHVATLJIVE VISOKO PROFITABILNE FARME MLEČNIH KRAVA

Nutritivna modulacija metabolizma

Nutritivni dodaci

Tanini

Baktericidni efekat - smanjuje populaciju metanogena (Honan i sar., 2021).

Poboljšava mehanizme antioksidativne zaštite (Prodanović i sar., 2023).

Metanogeni

Smanjuje emisiju

Nutritivna modulacija metabolizma Nutritivni dodaci

Tanini

Dialil disulfid

Inhibicija enzimskog sistema arheja (Kirovski i sar. - neobjavljeni rezultati).

Antimikrobna svojstva (Nakamoto i sar., 2020).

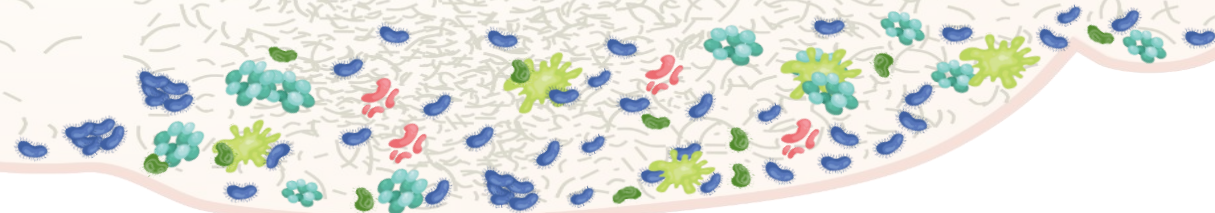
Deluje i kao repelent (Showler i sar., 2010).

Metanogeni

Smanjuje emisiju za 60-70%

Tanini

Dialil disulfid

Braon
morkse alge

Nutritivna modulacija metabolizma Nutritivni dodaci

Poboljšava mlečnost, kvalitet mleka i zdravstveni status krava (Nguyen i sar., 2022).

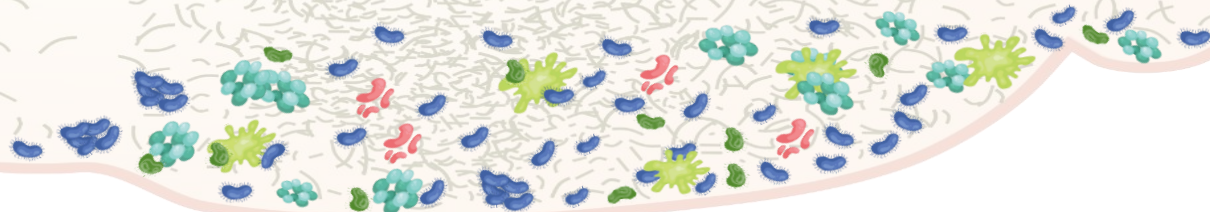
Suprimira populaciju celulolitičkih bakterija (Machado i sar., 2014).

Metanogeni

Smanjuje emisiju za 90%

Nutritivna modulacija metabolizma Nutritivni dodaci

Tanini

Dialil disulfid

Braon
morkse alge

Crvene
morkse alge

Poboljšava mlečnost, kvalitet mleka i zdravstveni status krava (Nguyen i sar., 2022).

Inhibira enzimski sistem arhea i kobamid-zavisan transfer metil grupe tokom metanogeneze (Machado i sar., 2014).

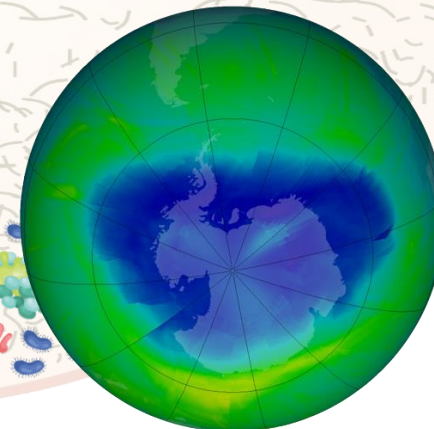
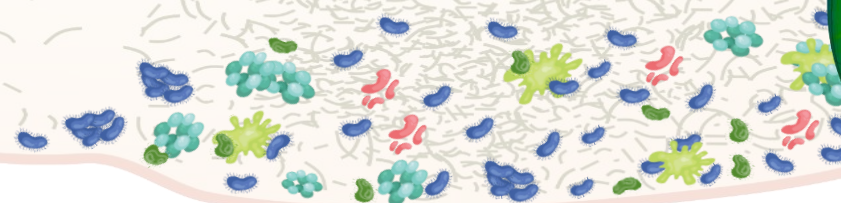

Metanogeni

Smanjuje emisiju za 90%

Međutim...

Nutritivna modulacija metabolizma

Nutritivni dodaci

Tanini

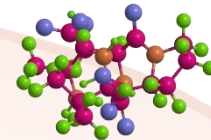
Dialil disulfid

Braon
morkse alge

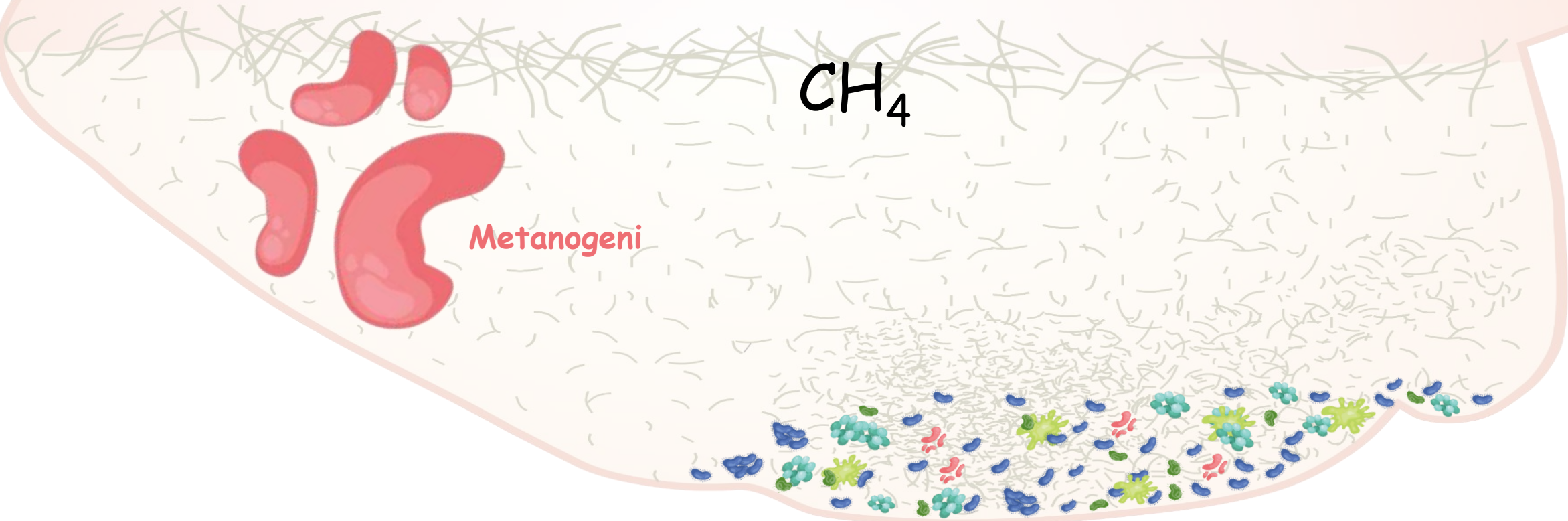

Crvene
morkse alge

Hemijska jedinjenja
(peptidi, bakteriocini, itd.)

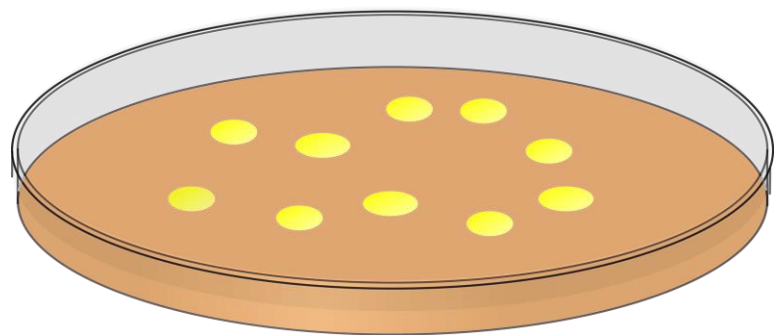
Drastično smanjenje emisije metana - iv vitro studije - upitno?

Metanogeni

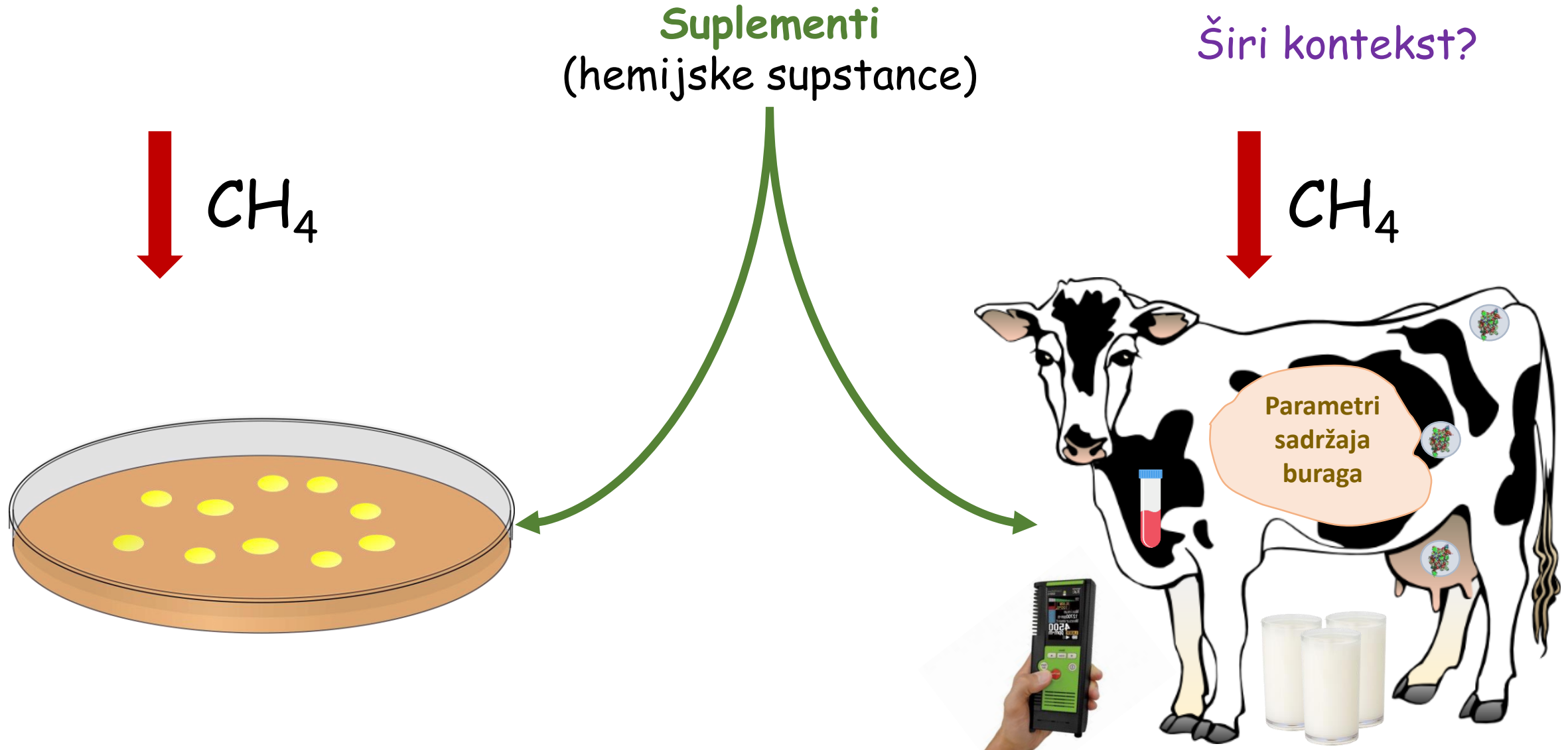
In vitro vs. in vivo studije

Suplementi
(hemijske supstance)

**Parametri
sadržaja
buraga**

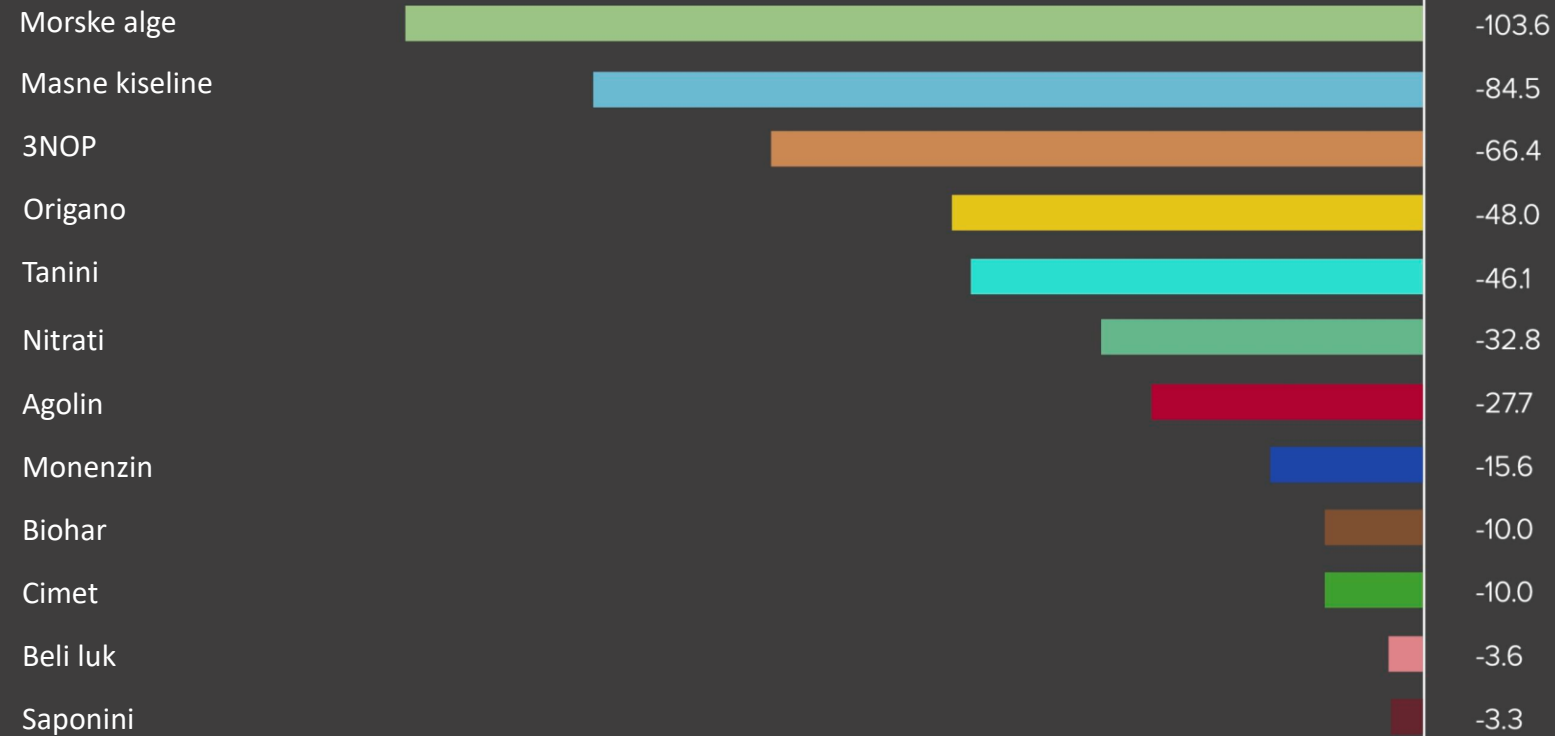
In vitro vs. in vivo studije

Smanjenje emisije metana dodavanjem suplemenata

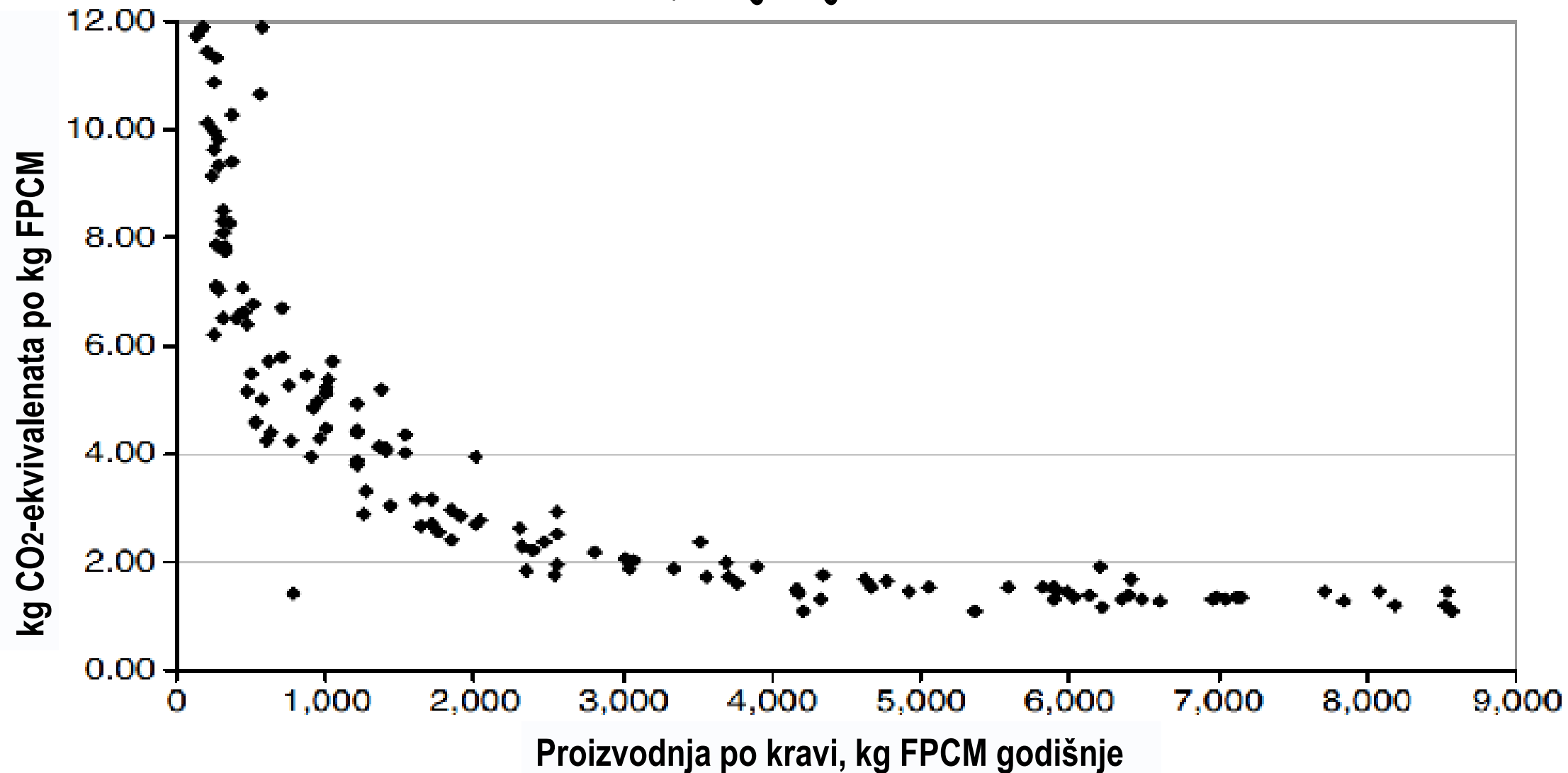
Suplementi

-120.0 -100.0 -80.0 -60.0 -40.0 -20.0 0.0

Prosečna razlika u produkciji metana (g/d)

Važno je uzeti u obzir **enteričku proizvodnju CH₄ po jedinici proizvoda (kg mleka)** jer je neophodno težiti ravnoteži između proizvedene hrane za rastuću ljudsku populaciju i emisija GHG, uključujući CH₄.

*FPCM – fat-protein corrected milk.

„Carbon footprint“ - ugljeni otisak

Veća efikasnost proizvodnje (veća proizvodnja mleka) - niži CF po kg proizvoda od mleka

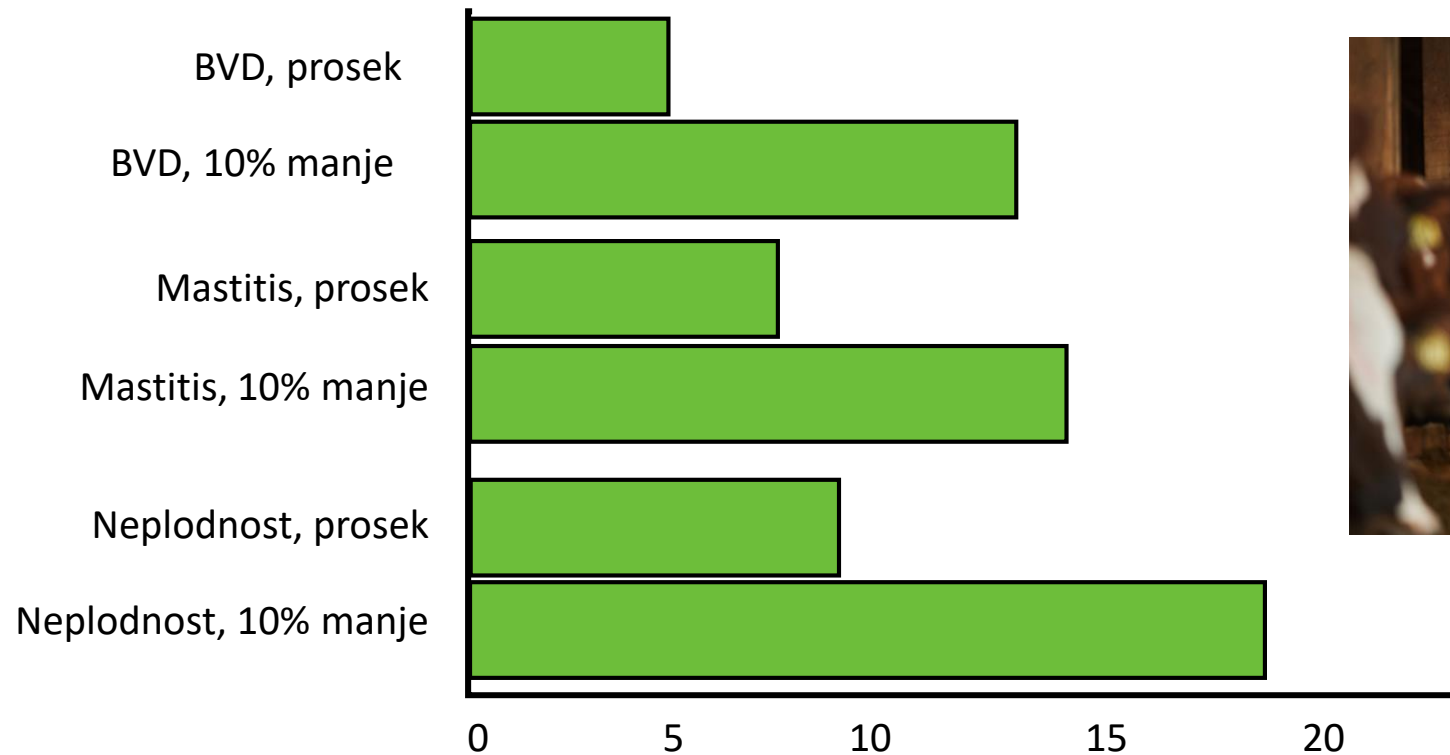

carbon footprint

The greenhouse gas emissions (carbon footprint) per unit of milk produced has shrunk by more than 63 percent across the U.S. dairy industry since 1944. An additional 25 percent reduction is targeted by 2020.

Emisija gasova sa efektom staklene bašte (GHG) može biti značajno redukovana smanjenom pojavom bolesti u stadu

Procenat (%) redukcije u emisiji GHG po kg energetski korigovanog mleka.

Kontrolom zdravstvenog statusa krava, SVI VETERINARI DOPRINOSE OČUVANJU ŽIVOTNE SREDINE KROZ SMANJENJE EMISIJE GHG.

[Home](#)

[About the Project](#)

[Project Team](#)

[Activities](#)

[Publications](#)

[Reports](#)

[Contact](#)

Project Team

Фонд за науку
Републике Србије

Program IDEAS

CH₄

Hvala na pažnji.

<https://mitimetcattle.vet.bg.ac.rs/services/>

1.1.2022-1.1.2025